

112019-3

**CEYHUN ATUF KANSU'NUN
"SAKARYA MEYDAN SAVAŞI"
ADLI DESTANININ OYUNLAŞTIRILMASI**

Erol İPEKLİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir - 1997

T.C.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ •

CEYHUN ATUF KANSU'NUN

“SAKARYA MEYDAN SAVAŞI”

ADLI DESTANININ OYUNLAŞTIRILMASI

Erol İpekli

(Yüksek Lisans Tezi)

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

DANIŞMAN : Prof. Dr. Naci GÜÇHAN

Eskişehir - 1997

ÖZET

Tiyatro sanatı başlangıcından bu yana destan türü ile sıkı bir bağ kurmuştur. Antik Yunan'da oyun yazarları, Homeros'un İlyada ve Odysseia adlı destanlarından esinlenmişlerdir. Antik Yunan'da yazılan tragedyalar; dythrambos şiirinden kendisine uzanan yolda önemli bir uğrak noktası olan Homeros'tan sonra, mitlerin, sanatsal bir biçim altında kendini ikinci kez ortaya koyuşudur. Tiyatro tarihi boyunca, destanla tiyatro sanatı arasındaki bu bağ önemini korumuştur.

Türk halkının ulus olma mücadelesi verdiği Kurtuluş Savaşı'nın Türk sanatçıları etkilediği ve onlara geniş bir konu alanı hazırladığı bir gerçektir. Türk sanatçıları, bu konuda önemli eserler vermişlerdir. Ancak; Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nun, Kurtuluş Savaşı'nı anlatan eserler konusundaki birikimi tartışma konusudur.

Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olma özelliğini taşıyan Sakarya Meydan Savaşı; yakın tarih içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışma; Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı destanının oyunlaştırılmasını konu almaktadır.

ABSTRACT

Theatre Art has been entirely close with the legends, since the beginning of the history dramatic arts. In the age of Ancient Greek, play-writers have influenced by Homer' s legends of Illiada and Odysseia. Ancient Greek Tragedia' s, on their improvement procedure starting from dythrambos poetic myths till and after Homer, have been used, for the second time but in an artistic form. All through the evaluation history of Theatre, these close encounters between the stage and the legends have been kept alive.

Turkish National Independence War has impressed national artists in all fields. So they produced significant artistic products concerning the battle and the people. However, the experience of the reality which have been reflected in to the plays, concerning the war, can be considerably discussed.

“Sakarya Field War” is a very specific and strategic struggle in the war.

This dissertation study is mainly concerned with the dramatization of the poem based on the “Sakarya Field War Legend” which has been written by Ceyhun Atuf Kansu.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

GİRİŞ.....	1
------------	---

BÖLÜM 2

2. CEYHUN ATUF KANSU	4
2.1. Biyografisi	4
2.2. Şiir Kitaplarının İncelenmesi	5
2.2.1. Bir Çocuk Bahçesinde	6
2.2.2. Bağbozumu Sofrası	9
2.2.3. Çocuklar Gemisi	15
2.2.4. Yanık Hava	20
2.2.5. Haziran Defteri	27
2.2.6. Yurdumdan	28
2.2.7. Bağımsızlık Gülü	44
2.2.8. Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü	51
2.3. Sanatçı Kişiliği	55

BÖLÜM 3

3. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI	64
3.1.Sakarya Meydan Savaşı'nın Tarihsel Önemi	64
3.2. Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı"	
Adlı Destanının İncelenmesi	68
3.2.1. Oyun Metninin Oluşturulması	77
3.2.2. Oyun Metni	80

BÖLÜM 4

4. ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER	128
4.1. Özet	128
4.2. Sonuç	129
4.3. Öneriler	130
YARARLANILAN KAYNAKLAR	132

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bütün sanatların en eskisi ve en toplumsal olarak tanımlanan tiyatro sanatının kaynağına bakıldığında; Homeros'un İlyada ve Odysseia adlı destanlarının oyun yazarlarına esin kaynağı olduğu görülmektedir. Antik Yunan'da tragedya yazarları konu seçerken çoğunlukla bu eserlere başvurmaktaydılar. Tragedyalar, dythrambos şiirinden kendisine uzanan yolda önemli bir uğrak noktası olan Homeros'tan sonra mitlerin sanatsal bir biçim altında kendini ikinci kez ortaya koyuşudur. Sanat hakkındaki görüşlerini bir bütün içinde sunan ilk düşünür olan Aristoteles'in Poetika'sından anlaşıldığına göre, destan şiiri " olayları göz önünde görmeye ihtiyacı olmayan daha aydın" dinleyiciye yöneliktir. (Şener; 1991, 20) Tragedya ise, destan şiirinin sözel zenginliğine eklenen, görsel etkisi ile, sanat değerini çoğaltabilmektedir. Tiyatro sanatının destan türü ile kurduğu bu tarihsel bağ, bugün de tiyatro sanatçılarına yeni ufuklar açabilir.

Türk halkının ulus olma mücadelesi verdiği Kurtuluş Savaşı'nın Türk sanatçılarını etkilediği ve onlara geniş bir konu alanı hazırladığı bir gerçektir. Bu zengin kaynağı değerlendiren sanatçılarımız, Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nda da Kurtuluş Savaşı'nı konu alan eserler vermişlerdir. Ne var ki; sanatçılarımız, bugünkü devletin siyasal, ekonomik, toplumsal temelini oluşturan Kurtuluş Savaşı olgusunu bütün yönleriyle, eksiksiz bir biçimde vermiş sayılamazlar. Bu denli zengin bir konunun üzerinde gereğince durmak, bu dönemi irdelemek, tiyatro sanatımıza olduğu kadar günümüzü algılayışımıza da katkı sağlayacaktır. Türk Tiyatro Edebiyatı'nın Kurtuluş Savaşı'nı konu alan nicel ve nitel birikimi tartışma konusudur.(Orbey; 1996, 3) Bu konuda yeni çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kurtuluş Savaşı'nı konu alan tiyatro oyunları üretmenin bir yolu da; destan biçiminde yazılmış eserlerin oyunlaştırılması olabilir.

Destan biçiminde yazılmış eserler tiyatro sanatı için açık bir çağrı niteliğindedir. Edebiyat tarihinin başlangıcından beri destanların en belirgin özelliği kahramanlık olaylarını, insanın yiğitliğini dile getirmek olmuştur. Ancak ilk dönemlerinde doğrudan doğruya kaba kuvveti, kan dökücülüğü, olağanüstü güçler karşısındaki hayranlık yaratan insan direncini öven bu destanlardaki kahramanlık kavramı da insanın ve toplumların evrimiyle değişmiş, toplumlarda başat olan insan değerlerinin, ilkelikten uygarlığa geçerken önem kazanan aklın, sağduyunun, sevginin, adalet duygusunun, eşitliğin, zorbalığa karşı savaşımın sözcülüğünü etmek destanların asıl amacı olmuştur. (Çapan; 1996, 6)

1996 yılında Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahneye konan Nazım Hikmet'in "Kuvayi Milliye" adlı destanı bu konuda önemli bir örnek oluşturmaktadır. Ergin Orbey'in sahneye koyduğu oyunda rol alan on iki oyuncu ve yirmi sekiz dansçı, destanı yorumlamaktadırlar. Boş bir sahnede, sürekli olarak duyulan müzik eşliğinde yorumlanan oyun, yetkin kadrosuyla, son yılların başarılı oyunları arasında yerini almıştır. "Kuvayi Milliye" olgusu tarihimiz boyunca hiçbir zaman eskimeyecek bir kavramdır. Kuvayi Milliye ruhu, yaşadığımız günlerin en sıcak gündem maddesi olarak birinci sırada bir güncellik taşımaktadır. (Orbey; 1997, 3) Kurtuluş Savaşı'nın içinde yer alan Anadolu halkının yaşamına tanık olan seyirciler, oyuna coşkuyla katılmaktadırlar. Oyun 1997 yılında da gösterimlerini sürdürmektedir.

Özellikle toplum ve düşünce hayatındaki evrim ve temellerin, yoğun biçimde ele alındığı yakın çağlarda; tarihi tiyatro ve roman yapıtlarının güçsüzlüğü o dili konuşan toplumun bir ölçüde, düşünsel güçsüzlüğünün simgesidir. Bir ülkede düşünsel hayatın düzeyini; tarihin yorumu, bakış açısı ve ortaya çıkartılan sentez gösterir. (Ortaylı; 1976, 217) Kurtuluş Savaşı'nı konu alan tiyatro yapıtlarının sahneye çıkması, yakın tarihimizin yeniden düşünülmesine olanak sağlayabilir. Türkiye'de bugün yeni mandacıların sesi duyuluyor, ülkenin parçalanmasından söz açılıyor, Sevr Yandaşları Lozan'a karşı çıkıyor, Kuvayı Milliye ruhu ile alay edilmeye çalışılıyor. Önümüzdeki günlerde "Kurtuluş" tarihimize her zamankinden daha çok başvurmak zorunda kalacağız. (Selçuk; 1997, 8)

Bu çalışma, destan türünde yazılmış bir eseri konu alacaktır. Bu çalışmanın temel yaklaşımı ise, destanın, 72 bölümden oluşan bütünü içinden bir “oyun metni oluşturma” düşüncesi olacaktır. Ceyhun Atuf Kansu’nun “Sakarya Meydan Savaşı” adlı destanın içinden yapılan bir seçki ile, bir oyun metni önerilecektir. Sakarya Meydan Savaşı, Kurtuluş Savaşı içinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu çalışma ile büyük ve kanlı Sakarya Meydan Savaşı’nın içinde yer alan askerlerin bakışıyla savaş irdelenecektir.

“Bilirsiniz ki, savaş ve çarpışma demek, iki ulusun; yalnız iki ordunun değil, iki ulusun bütün varlıklarıyla, bütün mallarıyla, bütün nesnel ve tinsel güçleriyle karşılaşması ve vuruşması demektir. Bunun için, bütün Türk Ulusu’nu cephedeki ordu kadar, düşüncesi ve duygusuyla ve eylemli olarak savaşla ilgilendirmeliydim.” (Söylev; 1981, 329) Atatürk’ün bu dileğinin gerçekleşmesi, bu büyük savaşın kazanılmasındaki en önemli etkidir. Türk Halkı, ulus olma savaşını verirken, Başkomutan Atatürk’ün bu dileğine, yaşlısı, genci, kadını ve erkeği tümüyle katılmıştır.

Devlet Tiyatroları’nda sahneye konan “Kuvayi Milliye”adlı oyun, destan türünde yazılmış ve Kurtuluş Savaşını anlatan başka eserlerin de sahnelenebileceğini düşündürmektedir.

Kurtuluş Savaşı hakkında destan türünde verilen başka eserler de sahneye taşınabilir mi?

Bu eserlerin araştırılması, tiyatro sanatımıza katkı sağlayacak yeni düşünceler oluşturabilir mi?

Kurtuluş Savaşı’nı konu alan tiyatro oyunlarının nicelik olarak azlığı düşünülürse, destan türünde yazılmış eserleri bir daha incelemek, bu eksikliği giderebilir mi?

Ceyhun Atuf Kansu’nun “Sakarya Meydan Savaşı” adlı destanı da bir oyun metni olarak değerlendirilebilir mi?

Cumhuriyet Döneminde, destan türünde verilen eserler arasından birini seçerek tarama modeli ile oluşturulan bu çalışmada, bu soruların yanıtları aranırken; önce, Ceyhun Atuf Kansu'yu ve sanatçı kişiliğini, ardından yazdığı öteki şiir kitaplarını ve "Sakarya Meydan Savaşı" adlı destanını da inceledikten sonra, metnin oluşturulmasında belirlenen izlenen yol ve yapılan seçki sunulacaktır.

BÖLÜM 2

2. CEYHUN ATUF KANSU

2.1. Biyografi

Ceyhun Atuf Kansu 1919'da İstanbul'da doğmuştur. Babası Nafi Atuf Kansu, annesi Ayşe Müfdale'dir. Çocukluğu Ankara'da geçmiş, ilk ve ortaokulu burada bitirmiştir. Liseyi Ankara Gazi Lisesi'nde bitirdikten sonra, 1938'de girdiği İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1944 yılında bitirmiştir. Çocuk hastalıkları doktoru olduktan sonra Türkiye Şeker Fabrikaları kuruluşlarında görevini sürdürmüştür. İlk şiirleri lise dergisinde çıkmış, sonra üniversite öğrencisi iken Gençlik, Ülkü, Yücel dergilerinde yazmaya başlamıştır.

İlk kitabı olan "Bir Çocuk Bahçesinde" 1941'de yayınlanmıştır. 1948'de kendi isteği ile Anadolu'ya, Turhal'a gitmiştir. Bu sıralarda en çok Varlık dergisine yazmıştır. Bu arada Karadeniz ve Doğu Anadolu'yu gezmiştir. Turhal'da 10 yıl kaldıktan sonra Ankara'ya dönmüş ve buraya yerleşmiştir.

Kansu, ozanlığı hakkında şunları söyler:

“Ben ebem kuşağının ozanıyım. Güneşin renklerini seviyorum, menekşe ötesini ve kırmızı altını. Doğadan gelir benim renklerim. İnsan gözlerinden, ağaçlardan, sararmış otlardan, mavi dikenlerden. Çok renklidir benim yurdum Anadolu. Halk şiirini severim. Ama bu şiirin renkleri sınırlıdır. Ben bu renkleri aşarım.”

Şiir kitapları şunlardır: Bir Çocuk Bahçesinde (1941), Bağbozumu Sofrası (1944), Çocuklar Gemisi (1946), Yankı Hava (1951), Haziran Defteri (1955), Yurdumdan (1960), Bağımsızlık Gülü (1965), Sakarya Meydan Savaşı (1970), Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü (1970).

Makale ve denemeleri : Devrimcinin Takvimi (1962), Ya Bağımsızlık, Ya Ölüm (1964), Köy Öğretmenine Mektuplar (1964) (Bu eseriyle, Türk Dil Kurumu 1965 deneme ödülünü kazanmıştır), Atatürkçü Olmak (1966, 1971), Atatürk ve Kurtuluş Savaşı (1969,1972), Balım Kız, Dalım Oğul (1971), Halk Önderi Atatürk (1972), Cumhuriyet Ağacı (1973), Sevgi Elması (1972).

Sakarya Meydan Savaşı adlı eseriyle Behçet Kemal Çağlar ödülünü almıştır.

Kansu, 17 Mart 1978’de Ankara’da ölmüştür.

2.2. Şiir Kitaplarının İncelenmesi

Ceyhun Atuf Kansu, şiir ve deneme türlerinde eserler vermiştir. Az tanınsa da öyküleri de vardır. Bu bölümde Kansu’nun şiir kitapları incelenmiştir. “Halk Albümünden” adı altında çeşitli dergilerde yayınlanan dağınık şiirleri bu incelemenin dışında tutulmuştur. Ağırlıklı olarak Kansu’nun şiirde tutumu, seçtiği konular, dili ve üslubu incelenmiştir.

Önceleri Halk Şiiri geleneğine bağlı olarak şiirler yazmış, sonra yeni şiir akımlarını benimsemiştir. Bu ikinci dönemde toplumsal sorunlara yönelmiştir. Her zaman yalın, açık ve anlaşılır bir sanatçı olmaya çalışmıştır. Bu nedenle günlük konuşma dilini yeğlemiştir. Gerçekte konu bakımından şiirleri çok renklidir. Doğa, Anadolu, halk, çocuk, bağımsızlık, özgürlük uğraşı ve Kurtuluş Savaşı konuları eserlerinde ağırlıklı yer alır. Sevi ve kadın temaları Kansu'da azdır. Kadın daha çok toplumsal yönü ile ele alınır. Bütün şiirlerinde göze çarpan bir özellik de sonsuz insan sevgisidir.

Bu konuda yeterli kaynak bulunmadığından, doğrudan doğruya ozanın kendi yapıtlarına başvurulmuştur. Ayrıca oğlu Işık Kansu'dan edinilen ve ozanın çeşitli söyleşilerde sanata bakışına ilişkin söylediklerinden oluşan notlar da kaynak olarak kullanılmıştır.

2.2.1 BİR ÇOCUK BAHÇESİNDE (1941)

Ozanın yayınlanan ilk şiir yapıtıdır. Konu; çocukluk, çocukluğa özlem ve çocukça duygulardır:

“Çocuklar beni de aranızda alınız, ne olur.

İçimde ağlamak ağlamak iştiyakı var,

Kaybettiğimi aradım: Bu ne bir parça nur ne bir parça renk

Ben cennetimi kaybetmişim çocuklar.”

Bu dizelerde ozanın gönülden gelen çocukluk özlemi ve çocukluğunu yitirmiş olmanın derin üzüntüsü görülür. Zaman zaman bu üzüntü onu karamsarlığa bile sürükler. Bu konular, “Her An Yeşil Bu Bahçe”, “Rüzgara Sualler”, “Çocukluğum”, “Bayram” gibi şiirlerine de konu olmuştur .

Kansu, sonsuz mutluluğun da yine çocuklukta olduğuna inanır. Çocukluk ona göre bitmeyen bir düş dünyasıdır:

“Annemin masalları gibi hayal doluyum
Kırıldıkça yeşeren bir ağacın dalıyım
Bahtiyar olmak için hep çocuk kalmalıyım
Yıkanmalıyım her gün hayatın ırmağından.”

Kansu; ayna, mektup, yolculuk, hayat gibi günlük konulara şiirlerinde yer verir. Bunlarda da bütün yapıtta olduğu gibi duygu ağır basar:

“Gölgeler kucaklar bir an ruhumuzu,
Duyarız bir göz gibi dolduğumuzu,
İçimizde engin bir hayal havuzu,
Ararız dalga dalga sevdiğimizi.”

“Aşk İçin Romans” şiirinden alınan bu dizelerde, bir çok ozanda görüldüğü gibi bir sevinin başlangıcı, seviden sarhoş bir kişinin imgeleri ve anılarda kalan bir sevi işlenmiştir. Bu gibi konular Kansu’da çoğunlukla başlangıç döneminde görülür.

“Sınır boylarında çocuğum karım
Yurdu yaşatmasam niçin yaşarım
Biz seni pazara göndermemiştik
Yurdu satıp geldin der çocuklarım.”

Ozan çocuklara büyük önem verir. Onlar yurdun geleceği ve gelecekteki sahipleridir. “Yurdu yaşatmasam niçin yaşarım” dizesi ile de basit bir şekilde fakat içtenlikle yurt sevgisini ve bu sevginin sorumluluğunu dile getirir.

Gençlik yıllarının çiçeği olan “Bir Çocuk Bahçesinde” adlı eserinde, daha çok Halk Şiiri geleneklerine bağlı şiirler yer almıştır. Halk Şiirinin etkisi konudan daha çok biçimde ve ölçüde görülür. Bu eserdeki şiirler, baştan sona, hece ve dörtlüklerle yazılmıştır.

Örneğin:

“Gölgelikte geçen saf, mesut çocukluğum
Masmavi bir dünyanın uzak ve karlı dağı,
Hayal havuzlarında dolaşan beyaz kuğum,
Bahar yeli toplayan yırtık kelebek ağı.”

Bu dizelerde olduğu gibi $7+7=14$, ya da:

“Bir mine aradım, mavi ve ince,
Bir mavi mine ki, hülyalarım,
Güzel bir el gibi biraz değince,
Bir bahar örtün yaralarım.”

$6+5=11$ heceli ölçüler kullanır.

2.2.2 BAĞBOZUMU SOFRASI (1944)

Bağbozumu Sofrası, Kansu'nun şiir kitaplarının ikincisidir. İlk üç bölümde doğa, güz, bahar ve bunların ozan üzerinde uyandırdığı duygu ve düşünceler, doğanın verdiği coşkunluk içinde geçmişe ait düşler ve bir takım özlemler, umutlar işlenmiştir.

Kitaba adını veren ilk bölümde güz mevsiminden söz eder. Bu bölümdeki şiirlerinde tatlı bir yaşam sevinci içindedir. Doğayı, insanları sever:

“Çiğ düşeli yeşil çimen üzerine
Kurdum, bağbozumu sofrasını işte.
Bütün sevdiklerim otursun yerine.
Bir bahar gizlidir bu coşkun gelişte.”

Şiirlerinde sevmek, sevilme, sevinç, sevgi gibi dünya ve insanlara bağlılık ve mutluluk duygusu anlatan sözcükler sık sık görülür:

“Aşkımız sizin, uzak bulutlar.
Götürün sevgimi bu yağmurlarla.”

Güz, ona bir çağrışımla geçmişini açar. Ne var ki, anıları yeniden yaşamak söz konusu olamaz. O kapı çoktan kapanmıştır. Bu bakımdan geçmiş, ozana bir rüya, bir masalmış gibi gelir:

“Nasıl hatırlamam gölgeli avluyu,
İlk arkadaşlarım, ilk zengin oyunlar.

Masal sevgisini uyandıran evim,
 Güzel ablamın su çektiği kuyular,
 Duvar diplerinde bahar çiçeklerim,
 Bahçemde çimenler döşeli yol boyu.”

Bu dizelerde bahçesinde kuyusu, iki tarafı çimenli yolu olan, duvar diplerinde çiçekler açan, içinden sevgi taşan bir ev resmi yaparak belleğindeki masaldan bir görünüş verir. “Nasıl hatırlamam gölgeli avluyu” sözünden de onun anılarına duyduğu özlemi anlıyoruz.

Bu bölümde mitolojik öğelere de yer verir. Sarhoşluğun verdiği coşkunlukla ozan şarabın ve bağbozumunun simgesi olan Dionysos’a seslenir:

“Uyan, Dionysos, bütün bağlarda
 Hayatın özünü buldum. Delilik.
 Şarkımı söyleyip gezdim dağlarda,
 Hayatın izini buldum delilik.”

Coşkunluğu şarabın etkisi ile daha da artar. Yaşama sevincinden, doğanın güzelliğinden sanki başı döner. İçinde bulunduğu bu ruh halini ozan “delilik” sözcüğü ile belirtir.

Kansu “Nisan Şiirleri” adını verdiği ikinci bölümde, baharla birlikte gelen duygularını anlatır. Baharın kendisine verdiği heyecanı şöyle dile getirir:

“Seni sevgimle doldursam,
 Çiğdemler gibi güldürsem,

Dağlardan inip bildirsem,
Geldi bahar bahar diye.”

Aynı zamanda bir takım imgelerle baharı işler. Duyguları ile baharı birleştirir.

Bütün şiirlerinde olduğu gibi sonsuz yaşama sevinci burada da en belirgin özelliklerindedir:

“Gülümseyen bir yüze içten ortak olalım,
Herkesi çağırısın bu yüzük oyunu.
Bir sonsuz sevinçtir bu, ıslıl ıslıl gülelim,
Tutalım bitmeyen neşenin yolunu.”

Ozan sevgi dolu kalbinin sesini bize burada bir kez daha duyurur:

“O bir mayıs sabahı gibi bir gün gelecek,
Bir gün gelecek
Nefeslerinde bahar eteklerinde çiçek,
Bir gün gelecek
Pencereme bir sabah rüzgarı gibi sessiz
Bir gün gelecek
Çinilerden işlenmiş rüyalar gibi eşsiz.”

Bu dizelerde mutlu, aydınlık, bahar gibi bir gelecek düşler. İlk bölümde güz, nasıl geçmiş andırıyorsa, bu bölümde de geleceği baharla çizer.

Üçüncü bölüm olan “Güzel Mayıs Toprağı”nda Kansu, yavaş yavaş Anadolu’yu ve halkı anlatmaya başlar. Anadolu’dan bahar görünümüleri verir. Çiçek açmış bir erik

ağacını şöyle anlatır:

“Kimin gelinisin erik ağacı,
Beyaz duvak giymiş, neşelenirsin?
Bahtiyarlığına gönlüm duacı,
Dilerim her çiçek murada ersin.”

Kimi yerde toprağı uyandıran bir kaba yeli anlatır:

“Karşidan esince şöyle,
Uyanıverecek toprak.
Tozlu çingirak sesiyle
Çayır yolları dolaşacak.”

Kimi yerde de bu toprakların öz ağaçlarını dile getirir:

“Yüce düşünceli kavaklar,
Benim öz ağaçlarım,
Belki ulu bir aşkı saklar,
Yillardır, güzel dallarımız.”

Bu dizelerde ozan içe dönüktür. Kendi duygularının arkasından Anadolu'ya bakar. Onun her parçasında başka bir güzellik, sevinç bulur. Bu çok sevdiği toprakların ve insanların dertleri ile de ilgilenmeye başlar.

Bir şiirinde orman sorununu ele alır:

“Ceyhunum der: Küstüm Ilgaz dağına,

Dalı ateş vermez köy ocağına,
 Ormanları düşmüş el kucağına,
 Ilgazım Ilgazım, karlı Ilgazım
 Ağaçtan yapılır çalardı sazım.
 Çamları kaybettim, kayboldu sözüm.
 Katıldım, karıştım dert ırmağına.”

Dalı köy ocağına ateş veren, ağacından saz yapılan bir ormanın yok olmasından duyduğu elemi anlatır. Ilgaz dağına küsmesi ise, daha önceki şiirlerinde olduğu gibi, burada da duygularının egemen olduğunu gösterir.

Bir başka şiirinde topraksız bir köylüyü anlatır:

“Kendi öz toprağına değil,
 Bir başka sevince bu emek,
 Gülüverince yeşil yeşil,
 O, uzaktan öyle geçecek.
 Kalbinin en kutlu yerinden,
 Sofraya duasını yaydı,
 Şu geniş dünya üzerinde,
 Bir parça toprağı olsaydı.”

Burada ozan düşlerinden sıyrılmıştır. Anadolu insanını kendi gerçekleri içinde ele alır. Ne var ki; yine de, bütünüyle nesnel olduğu söylenemez.

“Kaleler ve Bayraklar” yapıtın dördüncü bölümüdür. Burada daha çok vatan, bayrak, hürriyet, barış gibi kavramları konu alan şiirlere yer verir:

“Kurduğum en güzel hülya,
Bayrağım sana vurgunum.
Sende dalgalanır dünya,
Bayrağım sana vurgunum.”

Bayrağına duyduğu sevgi ve ona verdiği değeri coşkunun bir biçimde bu dizelerle dile getirir.

Vatan sevgisini ise şöyle anlatır:

“Kaldırım sancağı, vatan bizim
Öpülesi toprak, kanlı beşik,
Uğruna göğüsler delik deşik,
Yaşayan, uyuyan, yatan bizim!”

“Ben Bir Dünya Vatandaşım” adlı şiirde de evreni saran bir barış düşler. Din, ırk, ulus ayrımı gözetmeksizin her zaman sevmeye hazır kalbiyle bütün insanları sarar:

“Bütün özlemleri taşıyan bir gemi,
Bütün çocukların ılık gözyaşıyım,
Beyaz kanatlara işledim sevgimi
Ben bir dünya vatandaşıyım!”

Eserin son bölümü “Musiki Hasreti” adını taşır. Ozan müziğin insan için

vazgeçilmez olduğuna inanır. Müzik dinlerken kurduğu düşleri anlatır. Bazen bir rüzgar sesi, bir çocuk bağıırışı onda müzik dinliyormuş duygusunu uyandırır. O, evrende her şeyin müzik gibi uyumlu olmasını diler.

2.2.3. ÇOCUKLAR GEMİSİ (1946)

Kansu'nun üçüncü yapıtıdır. Bir uzun, iki kısa şiirden oluşur. Üç şiir bir bütün gibidir. Çünkü aynı imgeler, hepsinde başka başka biçimlerde verilmiştir.

Eserde tema, dünya barışı ve çocuklar gibi iki kaynaktan oluşur. Karşılaştığı acılı çocuklar ozanı derinden etkiler. İçinde duyduğu bu toplumsal acı onda sınırları aşma ve sonsuzluk duygusu ile birleşir.

Bu eserde ozan, kendisini bir imgenin büyüüne kaptırmıştır gibidir. Düşten bir gemi ile, özlem ve sevgilerden oluşmuş bir düş ülkesine doğru yol alır. Bütün bunları bir takım simgelerle verir. Düş gemiyi yavaş yavaş kurar:

“Bizim de bir gemimiz olmalı
Aşkın malı, dost malı, kardeş malı.
Yükünü boşaltmalı her limanda,
Her limandan insan kalbini almalı.”

Bu dizelerle geminin bir özelliğini verir. Yükü, insanların sevgi dolu kalpleridir. İpleri ise yaşamın acılarından sevinçlerinden oluşmuştur:

“Tel tel bütün acılarla sevinçlerimizi
 Böyle bir yaşama bağı birleştirsin bizi.
 Hayat sevincimiz tükenmez ve sağlam olmalı
 Sevdiğimiz bir limana bizi günlerce bağlamalı.”

Bu gemiyi ozan, imgelerin ötesinde bir ülkeye gitmek, mutsuz yaşamın koşullarından kurtulmak için yapar. Bu arada anı ve düş karışımı bir geçmiş anlatır. İlk olarak, eskide kalmış, her zaman içinde yaşattığı yurdu verir. Bu Anadolu'dur:

“İçimizde eski bir yurt gölgesi,
 Durmadan özletir böyle kendisini
 Duyarsın çift atlı yaylının sesini,
 Mucur yollarında Kayseri'ye doğru
 Bir dosttur ufukta görünür hayali
 Sonsuza bağlanan köprü misali.”

Bundan sonra ozan, geçmişin tatlı izlenimlerini düşlemeye başlar. Anılarındaki çocukluğu sıcak bir yuva görüntüsüyle birlikte verir:

“Benim odam, senin bahçeye bakan penceren
 Rafta reçel, unutulmuş ayva, boş süt tası
 Çorba dumanıyla ısınan akşam sofrası.
 Duvarda eskimiş zamanların resmi
 Dolapta yanyana bahar, yaz ve güz mevsimi
 Vişne reçeli, kuru erik, torbada bulgur.”

Burada, dış dünyaya ilişkin ögeler geniş yer tutar. Ne var ki, bütün bunlar geçmiş, yalnızca anıları ve özlemleri kalmıştır. Yaşamın içinde her zaman kendini duyuran ölümlülük duygusunu, ozan yüreğinde duyar. Kansu, yaşama, insanlara yürekten bağlıdır. Sevdiği şeyleri yitirme korkusu ve gençliğin coşkunluğuyla ölümden kaçır. Kısa süren yaşamda hep mutlu günlerin izleri ile avunmak ister:

“Saat vurdukça insanın kalbine dokunur.

Bir kanat vuruşu kadar kısa süren hayat,

Sen yine kapını o akşam üzerine kapat.”

Her şey ona geçmişini anımsatır. Bu, onlara duyduğu büyük özlemden ileri gelir. Yaşam koşulları zorlaştıkça bu özlem artar:

“Yerde gökte geçmiş günlerin izi var.

Sonra sonra insan nasıl arar.”

Kansu geçmişini özler. İçinde bulunduğu yaşamdan mutsuzluk duyar. O, esenlik dolu, sevgi dolu, mutluluk dolu bir ülkeye ulaşmak ister. Ve düşlediği bu ülkede Anadolu’dan izler vardır:

“Ve çalışan insanlığı bulacağız orada,

Kasabada, bozkırda, güneyde, dağların ardında.”

Ozan mutsuzdur, öyle de olsa her zaman gelecekte ümitlidir. Geleceği, “çocukların dünyası” diyerek simgeler. Yaptığı düş gemisi ile çocukları esenlik dolu bir yurda götürmeyi tasarlar. Bu yurt, gelecektir:

“Bu şehrin bütün çocuklarını almalıyız
 Evlere, okullara, bahçelere uğramalıyız.
 Kalkıyor demeliyiz sizin bahçenize doğru,
 Sabah rüyalarınıza giren dünya vapuru.”

Sonra ozan düşlerden kurtulup gerçeğe döner. Gerçekler acıdır. Onlara hep birlikte karşı koymaktan başka çare yoktur:

“Aşktan esen böyle eser çare yok, şimdi biz
 Büyük rüzgarlarla el ele vermeliyiz.
 Dağın ardından böyle eser rüzgarlar
 Acı rüzgarlar durmadan bir karar eser.”

Ceyhun Atuf Kansu bu şiirde bir dostla şöyle konuşur:

“Yeniden yaşamaya dönmeliyiz sevgili dostum”

Bir sevgiliyle konuşması ise farklıdır:

“Kimleri alsak sevgilim ayrıldığımız şehirden?”

İmgelerini vermekte “sevgili” sözcüğünü kullanır. Böylece şiiri daha hareketli bir hale getirir. Konuştuğu sevgili düşsel bir sevgilidir. Kansu, bu şiirde bir coşku içindedir. Bu coşku bazı dizelerde yoğunlaşır.

Evrensel barış teması “Dünya Çocukları” adlı ayrı bir şiirde işlenmiştir. Amaç yine çocukları anlatmaktır. İlk şiirinde kullandığı imgeleri burada da kullanır. Yeryüzünün tümünden bir vatan, dünya uluslarını da bir halk olarak düşler. Geçmişte yaşanan dünya savaşını ise şöyle sorgular:

“Bütün çocuklara desem ki ‘Nerede?’
İlk tuttuğunuz el, ilk aşkı ne yaptınız?
Ne zaman dağıldı, bayraklara eş halkanız,
Ne güzeldiniz elele gezdiğiniz o tatil günlerinde!”

Çocuklara seslenir:

“Yaşamak gerekiyorsa eğer,
Bir çocuk oyunu kadar renkli olsun.
Dünyayı kardeşlik dallarında uçan kuşlar doldursun.
Sen dargınlık ağacı barış ve yemiş ver.
Birleşiniz bütün dünya çocukları,
Kalp kırılmadıkça sürüp gider oyun.”

Bu dizelerle hepsinin birleşmesini diler. Onları barışa çağırır. Çocukluğuna dönme arzusu onda bir özlem halindedir. Yaşamının en mutlu devresidir. Ozan çocukluğunu düşlediği zaman hem huzur ve sevinç hem de onu kaybettiği için elem duyar:

“Ne vardır çocuk şarkılarında bilmem
 Söylenirken derin telinden dokunur insana
 Sevinçle hüznün arkadaşlığı böyle yanyana
 Akşam üstünde ömrün ılgıt ılgıt esen meltem.”

Çocuklardan çok etkilenir. Gerçek yaşamında da hep onlarla ilgilenmesi bu etkiyi çoğaltır. Bu bakımdan şiirlerinin çoğunda bu temaya sıkça rastlanır.

Çocuklar Gemisi’nde Kansu, içe dönük bir ozandır. Bütün yapıtta gerçek, düş aracılığıyla anlatılırsa da, şiirde masal havası yoktur. Şiirin özünü oluşturan imgelerle ve kullanılan sözcüklerle bir düş dünyası yaratılmıştır.

2.2.4. YANIK HAVA (1951)

Ceyhun Atuf Kansu bundan sonra kendini anlatmayı bırakarak tümünden topluma yönelir. Anadolu’da bir kasabaya çocuk doktoru olarak atanır. Yurdu ve halkı daha yakından tanır. Onlar birer gerçektir artık. Bu gerçekleri ve bir takım günlük olayları anlatmaya başlar. “Yanık Hava” ve “Haziran Defteri”adlı eserleri, bir kasaba hekiminin şiir defteri özelliğini taşır. Bir takım gerçeklerin defterini tutar.

Anadolu halkı acıdır. Böyle olmasının nedeni, içinde bulunduğu koşullardır. Aydın olanlar ile aralarında büyük bir uçurum vardır. Bilgisizlik ve gerilikten kaçan aydınları, kendi kökenleri olan halka eğilmedikleri için suçlar. Bu tema, bir çok şiire konu olmuştur:

“Bu acıdan ne çocukluk, ne ölüm, ne aşk,
 Yalnızca tek şey gizli: Günahlarımız...
 Çekeceğiz gördükçe, gezdikçe, öğrendikçe,
 Bağışlayamayız hiç bir zaman kendimizi.”

Ozanın kendi de bir aydındır. Anadolu’da karşılaştığı olaylar onda bir suçluluk duygusu uyandırır.

Bu olaylardan birisi de kimsesiz bir köyde ölen yirmi üç küçük çocuktur. Köyün zavallılığını, terk edilmişliğini yansıtabilmek için, gördüklerini güneşe söyler:

“Bir köy gördüm ta uzaktan,
 Bağlar ardında kalmış bilemezsiniz
 Kar örtmüş göremezsiniz karanlıktan
 Yalnızlıktan üşür üşür de çaresiz.”

Bu şiirde de bir çok dizelerinde görüldüğü gibi ozana etken olan öge çocuktur. Bunlar, yurdumuzda yaşayan, kirli yüzlü, aciz, bakımsız, gerçek değerleri bilinmeyen çocuklardır:

“Habersiz hepsi, kızamıktan ve ölümden,
 Kirli yüzlerinde açan ölümden habersiz,
 Ve düşmüş bir gül oluyorlar birden,
 Bebekler ölüveriyor, ölümden habersiz.”

Gerçek karşısında duyduğu şaşkınlık, ve üzüntüyü şöyle anlatır:

“Bir saydım, yirmi üç çocuk,
Ah, Güllü Güllü Gülizar öldü,
Gördü kış güneşi, gamlı ve donuk,
Daldı oğlanlar, çiçekti kızlar, öldü.”

Bunu izleyen dizelerde de suçluluk ve sorumluluk duyguları dile gelir:

“Gamlı türkümle tepeden aşağı bıraktım,
Bıraktım kendimi düşesiye ölesiye,
Bu acıdan sonra nasıl doğacaktım,
Nasıl dönecektim aynı köye.”

Bundan sonra Türk köylüsünün bu acılı durumuyla ilgilenmeyen aydınlara seslenir. Bu ölümlerden onları sorumlu tutar:

“Ah, ben bir gün tepelerden, tepelerden,
Varıp önünüze, önünüze dikilip duracağım,
Aydınlardan, hekimlerden, öğretmenlerden
Bir gün soracağım, bu çocukları soracağım.”

Bütün şiirde konuşan güneş değil, ozanın kendisidir. Gördüğü yaşadığı gerçek bir olayı, bu olay karşısında duydukları ve düşündükleriyle birlikte verir. Baştan sona idealist bir doktorun çırpınışları duyulur. Şiiri acı doludur. “Ah!” ünlemine ve bazı sözcükleri

tekrar tekrar kullanarak her dizede, bu acıyı bize duyurur:

“İkindiye doğru bırakıp kendimi
 Bu küçük mezarların üstüne, bilmeyeceksiniz
 Bilmeyeceksiniz, perişan, çaresiz halimi,
 Gül diyeceğim, gül dereceğim gül üstüne
 Yol üzerinde yirmi üç çocuğun mezarı,
 Ah, diyeceğim, ah dökeceğim yol üstüne.”

“Dünyanın Bütün Çiçekleri” adlı şiir ise, Kansu’nun şiir tutumuyla ilgili olarak küçük bir gazete haberinden doğar. İlk bakışta bireysel yanı ağır basar. Ölen bir köy öğretmenine yazılan ağıttır:

“Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum
 Bütün çiçeklerini getirin buraya,
 Öğrencilerimi getirin, getirin buraya,
 Kaya diplerinde açmış çiğdemlere benzer
 Bütün köy çocuklarını getirin buraya,
 Son bir ders vereceğim onlara,
 Son şarkımı söyleyeceğim,
 Getirin, getirin... Ve sonra öleceğim.”

Ozan, şiire duygularını anlatmakla başlar, giderek topluma açılır. Toplumsal bir ortaklık kazandırır. Bir yerde çiçek simgesini bir öğretmenin uğraşları yerine koyar:

“Ben bir köy öğretmeniyim, bir bahçıvanım,
 Ben bir bahçe suluyordum, gönlümden
 Kimse bilmez, kimse anlamaz dilimden,
 Ne güller fişkırır çilelerimden,
 Kandır, hayattır, emektir benim güllerim
 Korkmadım, korkmuyorum ölümden
 Siz çiçek getirin yalnız, çiçek getirin.”

Sonra yurdun dört bir yanından gelen çiçeklerle öğretmeni örter. Böylece öğretmenin ağıdı bütün yurda uzanır:

“Baharda Polatlı kırlarında açan,
 Güz geldi mi Kopdağına göçen,
 Yörükler yaylasında, Toroslarda eğleşen,
 Muş ovasından, Ağrı eteğinden,
 Gücenmesin bütün yurt bahçesinden.”

Kansu'nun öğretmenlere inancı büyüktür. Toplumun ilerlemesinde en etken koşulun öğretmenler olduğuna inanır. Bu inançla bütün öğretmenlere seslenir:

“Okulun duvarı çöktü altında kaldım,
 Ama ben dünya üstündeyim, toprakta,
 Yaz kış bir şey söyleyim sonsuz toprakta,
 Çile çektim, yalnız kaldım, ama yaşadım,

Yurdumun çiçeklenmesi için daima yaşadım,
Bilir bunu bahçeler, kayalar, köyler bilir.”

Toplum yaşayışını konu alan ozanların tümünde görüldüğü gibi, halk ve halkın dertleri Ceyhun Atuf Kansu’da da kendi yaşantısını unutturacak kadar salt bir gerçek görünümündedir. Toplumun koşulları zaman zaman onu karamsarlığa kadar götürür. Bir de ölümlerin ozanı derinden etkilediği söylenebilir. Özellikle cahillik ve yetersiz koşullar yüzünden ölen çocuklar onu çok üzer:

“Ben, ah, şen bir adam olamam
Hazindir memleketin türküsü,
Bir mezarda taze çocuk ölüsü,
Ah! Duramam artık duramam!”

O, Anadolu’yu kendi benliği ile birleştirir. Anadolu’nun taşını, toprağını, insanını, sevincini, acısını, kendi varlığının bir parçası gibi duyar. Halkın sorunları onun da sorunlarıdır:

“Ben halk kadar muzdarip adam.”

Bir çok şiirine ozan, kendini anlatmakla başlar. Kendi anlarından, duygu ve düşüncelerinden yola çıkarak, geniş ve soyut kavramlara açılır. “Nisan Güneşi” şiirine çocukluğunda gördüğünü düşlediği Nisan güneşini anlatarak başlar:

“Kaçınıcı dostluk bu Nisan güneşi
Bir kere küçükken belki beşiğimde

Belki de annemle okşayıp geçtin beni
 Bilir miydım o zaman güzelliğini
 Belki de ağlamışımıdır bağışla beni.”

Sonra doğanın canlanışını, ümitlerini, aşklarını anlatır. Sözü bağımsızlığın özüne getirir:

“Ah Nisan güneşi sende neler gördüm
 Ne ümitler gördüm, ne aşklar gördüm,
 Yeşermiş kalbimin üstünde sıcacık,
 Aşka benzer, hayata benzer, ah sonsuzlukta,
 Hürriyete benzer bir şeyler gördüm.”

Esere adını veren “Yanık Hava” şiirinde sevi teması işlenir. Konu yönünden öbür şiirlerinden oldukça ayrılık gösterir. Dünyada her şeyin geçici olduğu düşüncesi etkindir. Aynı zamanda bir genelleme vardır. Sevi, bu iki açıdan da ele alınmıştır:

“Ah efendim ben ne diyarlar gezdim,
 Türküler içinde bir de bu türküyü yazdım,
 Aşıktır rüzgarların en hovardası,
 Bozular insanın düzeni, yıkılır obası,
 Yeniden düzen tutmaya kervan kalkar yol alır,
 Beri yanda bir yanık türkü kalır.”

Yalnızca geçen sevilerden, sonsuza dek onları anlatan türküler kalır. “Güney

Hastalığı” şiirinde de aynı tema daha değişik bir şekilde işlenmiştir. Burada geride, anılarda kalan seveleri, “yitik şehir “ sözüyle simgeler:

“Bu şehrin eski haline benzer eski aşklarımız
Sonra yıkık duvarlarımızla kala kalırız, yapayalnız.”

“Yanık Hava” şiirinde daha geniş bir biçimde işlenen, karamsarlık ise burada şöyle verilir:

“Her şeyi o ağaçlar bilir,
Biz yaprak misali olduk artık, bize birşey sormasınlar.”

2.2.5. HAZİRAN DEFTERİ (1955)

“Haziran Defteri”, günlük özelliği taşır. Ozan, şiirlerinin bir çoğunda, günlük yaşantısından bölümler verir. Anadolu’da olmaktan, halkı için çalışmaktan mutluluk duyar. Bu mutluluk, Anadolu halkı özü üzerinde yoğunlaşan insanlık sevgisinden doğan bir heyecandır:

“Çalıştım işimi sevdim, işim güzel.
Her şeyden önce yaşatmak istiyorum,
Yaşatmak yaşamak kadar güzel.
Sonra, gerçekten yürekten seviyorum.
Beraber yaşayarak seviyorum insanları.”

Ozana göre, Türk köylüsünün hayatını acılarla dolu bir hale getiren ,bilgisizlik, yoksulluk ve kötülüktür. Kötülük insanların kendinde değil, içinde yaşadıkları koşullardadır. Bu kötü koşulların ortadan kalkmasında görevin büyüğü aydınlara düşer. İzlenimleri, ozana, onların halkı yeterince tanımadıkları, kendi yaşamları dışına çıkamadıkları düşüncesini verir. “Bir Köy Cinayeti Karşısında Aydın Kişinin Tutumu” adlı şiirde onları şöyle konuşturur:

“Öldürmeli efendim asmalı bu adamları
Hayvanlardan beterdir efendim bu köylüler.”

Ona göre aydınlar ilgisizdir, acılı insanların sorunlarına eğilmezler:

“Boş verin olağan iş her gün köylerimizde
Bir kahve içersiniz değil mi beyler?”

2.2.6. YURDUMDAN (1960)

Bu yapıtında Kansu, geçmişten bugüne taşıdığı bütün değerleri ile Anadolu’yu, tarihin kültür mirasıyla beslenen bir ülkenin insanlarını anlatır. Anadolu’ya bakışı, özellikle onu yakından görmesine bağlıdır. Burada Kansu, daha çok yolcu ozandır. Geçtiği yerleri gözlem ve izlenimleri ile özelliklerini belirterek verir.

“Yurdumdan” yapıtında ozan, yerellikten ulusallığa ve bilinçaltı halk sevgisinden, somut halk sevgisine ulaşır. Yurdunun tarihini, coğrafyasını ve de insanlarını bu sevgiyle anlatır. Anadolu yoksulluktan ibaret değildir. Bunun yanısıra onu tanımlayan halk

şairlerinin çok güzel yansıttıkları, düğün ve bayram davullarında öten, halk oyun havalarında ve danslarında duyulan bir ruh zenginliği, sevgi, insanlık ve kahramanlık gibi yüce değerlerle doludur.

Yapıt on bölümden oluşmuştur. Her birinde Anadolu'nun bir özelliği verilir. Ozan yurdunu anlatmaya "Denizler" şiiri ile başlar. Bu bölümde Karadeniz'i anlatır. Düş ögeleri azdır. Yalın görüşler verir, gördüklerini anlatır. Karadeniz'in yeşilliğini şöyle anlatır:

"Karadeniz dediğin mavi değil yeşil
Çocuk dudaklarımı yakan incir,
Yaprak tütün boy atmış mısır yeşil,
Dağ taş karanlık fındık yeşil,
Gözleri zeytin koyu yeşil
Yeşil oğlu yeşil Tanrı torunu yeşil."

Aynı şiirde fındığın çokluğunu ise şöyle anlatır:

"Akçaabat pazarından vurdun mu dağlara doğru
Fındık denizleri bizim bildiğimiz."

Mısırın burada yaşayan insanlarca önemine değinir:

"Mısır tarlasına bakar bizim evimiz,
Mısır tarlasına bakar evimiz ağaçtan,

Mısır tarlasında sallanır boyalı ağaç beşiğimiz.”

Ve toprağın değerini anlatır:

“El içi kadar bir tarla, yaşama sevgim,

Kayalara tırmanarak ektiğimiz,

Onca toprak çoluk çocuk sevdiğimiz.”

“Fındık Dalları Altında” şiirinde Karadeniz’in kızlarını anlatır. Hepsinin başka başka kaderleri vardır. Birisi ağanın oğlunu sever, birisi Giresun’a gelin gider, birisi verem olup ölür. İnsanlar gelip geçicidirler. Geçen bu yaşamların izlerini yüzyıllardan beri Karadeniz insanının geçiminde büyük etkisi olan fındık ağaçları taşır. Kaderleri başka başka olan kızları, fındık biraraya getirir:

“Bu fındık dalları, bu fındık dalları,

Neler bilir, ince fındık dalları,

Hepsinin köklerinden yaprağına konuşur,

Karadeniz, kızlarının elleri.”

Sonra ozan, Karadeniz’in eski insanlarını anlatır. Bir tarafta fındık bahçelerinin çoğuna sahip olan ağalar ve mutlu, zengin yaşamları vardır:

“Yan gelmiş oturmuş fındık beyleri.

Halı olmuş genç kızların emeği,

İner gelir ince saz Trabzon akşamları,

Şıkırdar kadınların altın bilezikleri.”

Bir yanda ise bu ağaların kötülüklerine boyun eğmeyen halk çocukları vardır:

“Başı karanlık Giresun dağlarından
Bilenmiş halk çeteleriyle,
Verir Kral Kostakinin konağını ateşe.”

Geride unutulmuş, ezilmiş, eğrelti otları gibi çorak yerlerde boy veren cılız, her şeyini toprağa bağlamış, mutsuz ülkenin gerçek sahipleri vardır:

“Ve geride mısır tarlaları,
Kara lahana çorbası, mısır ekmeği,
İri gözleri ıslak, eğrelti otu kızlar,
İnce ellerinde fındık kabukları
Kutsal sofraların ışığında parlar dişleri,
Fındık işçileri.”

Ozan bu bölümü Karadeniz’i anarak özlemle bitirir:

“Nerede o katıksız mutluluk
O dolup dolup boşalmazlığı denizin.”

“İrmaklar” bölümünde Anadolu’ya can veren, onun bir parçası olan suların, yüzyıllar süren öykülerini dile getirir. İzlenimlerini tarihle kaynaştırarak verir. Anadolu insanını, çeşitli tutkularını, ırmakların tarih boyunca onların yaşamları üzerindeki etkilerini anlatır.

“Kızılıрмаğın Gezenekleri” şiirinde onun yurt toprakları üzerindeki akışını bir yolculuğa ve uzun bir yaşantıya benzetir. İlk doğduğu yerde canlı, hareketli bir sudur:

“Seni Kızılırmak, ilk önce Beydağının orda gördüm,
Doğuşunu beklemişler bir kaynağın başında,
Yeryüzüne çıkışın, el çırparken ışık su,
Bir uzun yaşantıya benzer senin,
Yurdundaki yolculuğun.”

Kızılırmak, Anadolu’nun başka başka yerlerinde değişik görünüştedir. Kayseri’de yorgun ve bulanıktır:

“Bir de seni Kayseri’den çıkarken gördüm,
Sinan köprüsünü geçerken gördüm,
Doğduğunda gözlerin su gözleriydi,
Böyle miydin? Kavruk muydun, yorgun muydun?
Toz toprağa dikenlere batmış heyben.”

Avanos’ta topraklara hayat veren serinleten bir sudur. Halkın tüm yaşantısıdır. Onun malıdır:

“Kızılırmak ben seni nerde gördüm bilir misin?
Bir de Avanosta gördüm bir yaz günü,
Dolapları döndürürken.
Bostan olup serinlemek geldi içimden,
Suladığın topraklara.”

Ozan, gördüğü yerleri maddi ve manevi değerleriyle, gerçekçi bir anlayışla anlatır. Anadolu'ya ve halkına duyduğu sonsuz sevgi ile durmadan söyler. Halk herşeydir. Çünkü, Anadolu'ya sular gibi can veren odur:

“Oturup konuştuk Avanos kahvesinde, ikinci vakti,
 Bir ayağımız bakırcı dükkanında olmalı dedik,
 Kopmamalıyız toprağa can veren halktan,
 Sibelyusun bir Fillandiyası vardı ayrılamadı,
 Bu topraklarda da bizim can kökümüz.”

Kızılırmak'ın öyküsü, bir yerde Anadolu insanının öyküsü olur. Sevdalar, sevinçler, dertler, türküler ona dökülür:

“Sabah vardık, seni Gülşehri köprüsünde gördük
 Ördekler inmişti sazlarına.
 Bir delikanlı türküsü sularında,
 Yayla gözlüm bu otları sen nereden bitirdin?
 Sen nereden getirdin Kızılırmak bu sevdalı türküyü.”

Kızılırmak, Anadolu halkını bütün evrene bu özellikleriyle tanıtmalıdır. Bu duygularını Bafra ovasından yorgun denize dökülen suya şöyle seslenerek anlatır:

“Görmüş geçirmiş su zengini,
 Yurdumu baştan başa dolaşmış.

Neden susar o çileli olgun sular,
Deniz mi gelen ölüm mü?
Atıl be, güzel deryaya karşı,
Beydağından doğmaya bu dağılış.”

“Suların Başında” şiirinde ise duygularını şöyle anlatır:

“Eğilmişler sularımın başında,
Etilerin kralı, Özbek ağa, Anadolu ermişi.”

Bu dizelerde yüzyıllardan beri Anadolu insanını birleştiren ve onların ortak sevinçlerinin, bu sular olduğunu söyler. Su, eskiden beri Anadolu’nun insanı için her şey demektir. Bu şiirde “İvriz ve Girvelik” sularını anlatır. Bu sular aynı zamanda, buğday, üzüm ve toprağa can veren türküleridir Anadolu’nun:

“Demek buğday, demek üzüm,
Demek yeşerten Eti toprağım,
Bu çocuğun türküsüydü akıp giden ovalardan.”

Ozan İvriz’i bir anaya benzetir:

“Hey anam su, seni gören,
Seni gören İvriz ana,
Dizlerinde yatmak ister, eğilipte öpmek ister.”

Girvelik'te bir alabalık olup yüzmek ister:

“Hey anam su, seni gören
Yeşil köpüklü Girvelik, seni gören,
Alabalık olmak ister.”

Anadolu'nun can damarı olan bu suların gelecekte halkın mutluluk kaynağı ve uygarlığın simgesi olması düşüncesi, onda bir coşku halindedir. Bu duygusunu şöyle anlatır:

“Ne olmuş diye bakalar, mağaralar önüne çıkalar.
Gece güneşine değmiş ola sular,
Fıkara lambaları söndüreler.”

Ve:

“Girveliğin adı güzel, İvriz ana kendi güzel,
O sular da salkım salkım ışık olmak en güzel!”

Bundan sonra yaşamlarını Anadolu'nun çeşitli sularına bağlayan insanları verir. Bu insanlar yoksul, acılı Anadolu insanlarıdır. Bozkırda bir çoban suya bakıp düş kurar:

“Ak dişlerin ısırıldığı o elmalar,
Alır gider Harşit suyu, alır gider,

Bir yeşil balık tutulursa Tirebolu denizinde,
Haydarın düşleridir, Harşit suyuna düşmüş gider.”

Yaylada Pulumur Çayı konuşur:

“Pulumur suyunun aynası
Yayla toprağından taze yanık,
Akşam vakti türkü söyler bir çocuk,
Duyulmaz uzaklardan, dağlar böler sesini,
Pulumur Çayı akar kısacık.”

Anadolu suları, kahraman Anadolu insanlarını, onların savaşlarını, uğraşlarını da görmüştür. Murat Suyu Selçuklu Türklerinin kahramanlıklarını yıllardan beri yansıtır:

“Murat Suyunun aynasında Selçuklu kartalları,
Anadolu savaşları, mazgallarında Güneş Pertek Kal’ası
Yıkık taşlar arasından, özlemlerle yanan gözler,
Sarı ovalara bakan Alpaslan silahşorları.”

Tarihle birlikte aynı şirde halk öykülerine de yer verir. Öykü Peri Suyu ile ilgidir:

“Palu beyi varmış suyun başına
Dedik ya Musa Peygamberin dişleri başında,
Heyy! Demiş suya doğru yürümüş,
Peri Suyu, ne bilsin? Almış götürmüş.”

Ozan, şiirin sonunda, ırmakla bir insanı, denizle de halkı simgeler. Bir ırmak nasıl denize karışırsa, o da, yaşamını halkın yaşamıyla öylece birleştirmek ister. Bu, ozanın halk sevgisinin görünüşüdür:

“Sabırsızlanır ırmak, aktıkça, köpük köpük,
Deryaya karışmak ister
Ben de yitip gitsem, tek insanın ırmağı,
Dalga dalga yükselen halk denizinde.”

Kansu, halktan daha üstün bir kuvvet tanımaz. Bir çok beyler, padişahlar yaşamış, hepsi yok olmuşlardır. Her zaman kalıcı olan halktır:

“Halk tahtının eteğinde, kaynak bencil değil,
Eğildim içenlerle bir içtim, baştan ayağa aşk kesildim.
Hani yok olmuşum? Hani yok olacaktım?
Yeni baştan dirildim, bir duru kaynak kesildim.”

Ozan, yapıtın bütününde gördüğü yerleri, izlenimlerini şiirsel bir biçimde anlatır.

“Dağlar” bölümünde de aynı özellik egemendir. Yurt coğrafyası halkın özellikleri, kökeni sevgi olan bir görüşle verilir:

“Kopdağı geçilir ezgilerle, sevilerle, çiçeklerle,
Beşerek Dağıdır ırmaklarda dumanlarla

Hasan Dağı geçit verir elma bahçelerine

Tecer Dağı eteğinden, köylerimden birine.”

Bu dizelerde ozan, bu toprakların sahibi olmaktan duyduğu övüncü verir. “Köylerimden Birine” sözüyle de onun Anadolu’ya olan bağlılığını görürüz. Gerçekte bir şehir çocuğu olmasına karşın Anadolu’yu bir Anadolu insanından daha iyi tanır. Taşıyla, toprağıyla, insanıyla, deniziyle onu benimsemiştir. Bu onda kendiliğinden doğan bir coşku, bir güçtür.

“Bozkırlar” bölümünde İç Anadolu’nun bozkırlarını anlatır:

“Uzaklarda buğdaylarla sararan toprak, bir yerde

Uzaklarda, biçerdöğerin sesi, erkenci, bir yerde.

Boz yılanların uyandığı delik,

Sazlıklardan kalkan ördekler,

Tek kanadı mavi, tek kanadı yeşil kuşlar telgraf tellerinde.”

Bozkırlardaki bu özellikleri herkes göremez. Tek kanadı yeşil, tek kanadı mavi bir kuş orada yaşayanlar için olağandır. Ozan, doğaya sonsuz yurt sevgisiyle bakar. Bu yönden her gördüğü şeyde bir duygu, bir ürperiş bulur. Onu uyaran yine gözleridir. Yapıtın büyük bir kısmında olduğu gibi burada da şiirlerin temel ögesini dış dünya oluşturur.

Bozkır çoğunlukla çobanların barınağıdır. Ozan, çobanı “Bozkır Ermiş” diyerek simgeler. Bozkır ermişini kendi yaşamı içinde verir. O bu toprakların yüzyıllardan beri öz sahibidir:

“Ben çobanım, hep çobanım eski günlerden beri,
 Bu kırlar yeşerdiğinden beri.
 Eti krallarının koyunlarını da ben göttüm.
 Orta asya beylerinin sürülerini getirdim,
 Anadolu yaylasında yaylattım,
 Bozkırın yaşı kaç benim yaşım öyle.”

Öteden beri, buralarda yaşayanların duyuş tarzı, öykü biçiminde değil de doğrudan doğruya kendi ağzından verilir. Anadolu insanının acılı yaşantısı çobanla bir kez daha karşımıza çıkar. Toprakların gerçek sahipleri oldukları halde ezilen yine onlardır. Çobanın çevresiyle kurduğu ilişkiler de verilir. Onlar yoksullukları, güçsüzlükleri yüzünden başkalarına boyun eğerler:

“Ne bilir, İsmet ağa, zengin davar sahibi,
 Sayısız karakeçi, biri bile benim değil.
 Sayısız alakoyun biri bile benim değil,
 Ellerime doğmuş ak bulut parçası oğlaklar,
 Biri bile benim değil.”

Ne var ki, her şeye rağmen bozkır ermişi bu sonsuz ekenekte yaşamaktan büyük mutluluk duyar. Bu topraklar da yaşamın temel taşı, varoluşun anlamıdır:

“Varolmak, hey bozkır ermişi ,varolmak nedir?
 Şu sonsuz ovaya katılıp gitmektir.”

“Köyler” bölümünde bir tarafta toprağı, bir tarafta da köylüyü ele alır. Anadolu köylüsünü, onu en iyi tanıyan toprak anlatır. Halkın yoksulluk, bilgisizlik, geri kalmışlık gibi yaralarına değinir. Toprağın köylü için ne demek olduğunu gene toprağın diliyle şu dizelerle verir:

“Bağlıyım adama, toprağıyım,
Besbelli kadınıyım, çocuklarıyım,
Kara damarlarından iner sütüm,
Anaların memelerine
Gün batarken çalı dibinde,
Emer bebeler.”

Bir Türk köylüsü, iki dönüm toprak sahibi Üzeyir Ağa'nın yaşantısında, bütün ezilen Anadolu köylüsünü işler. Onları uygarlığa çağırır. Anadolu bütün değerleri ile uyumaktadır. Bu sessizlikten, uyuşukluktan kurtulması için bir kıvılcım gereklidir. Bu, bilginin kıvılcımıdır. Uygur bir ulus, uygur bir yurt olmak için insanların birbirlerini sevmelerinin yanısıra halkın da özgür olması gereklidir. Bu düşünceleri, bu anlayışı dağ, bayır yurda yayma görevi ise öğretmenlerindir:

“Alfabeyi öğretiyoruz, yaşamının en güzel harflerini
A demeyi, anam demeyi, gök yüzünü ve güneşi
T demeyi, Türkçeyi, Türkelini S'lerle sulamayı,
Özgürlüğe, yaşamaya, bak, günaydın demelere.”

Ayrılık, kavuşma ve bir takım özlemleri, tutkuları “İstasyonlar” bölümünde dile getirir. Söz konusu olan istasyonlar, yurdun istasyonları ve Anadolu insanının yaşamının

bir parçasıdır. Daha önceki şiirlerde de rastlandığı gibi, ozandaki çocukluğa dönüş burada da görülür. Anlarındaki istasyonları trenlerle ilgili çocukluk duygularını verir:

“Trenlerin gecesinde o zamanda uyuyamazdım,
Bilir miydim özlemlerin oyduğu uykusuzluğu,
Bir kadın neden ağlardı bilmezdim,
Trenler kalkarken, gözleri ak mendilinde.”

“Yurdumdan” yapıtında Anadolu’yu, tarihiyle ele alır. Dış görünüşlerinden daha çok insanlarıyla ilgilenir. Şehirleri de bu açıdan işler. Anadolu eskiden beri bir çok uygarlık görmüştür. Tarih olmuş uygarlıkların izleri bugün de yaşamaktadır. Sadece bilginlere sevinç kaynağı olan, tarihi şehir kalıntıları bu izlerden birisidir.

Bu bölümde şiirler izlenimle birlikte tarihe dayanır. Anadolu insanının yoksul yaşantısına ters düşen şehir yaşantısını ilk çağlardan başlayarak bir dosta, bir arkadaşına anlatır. Böylece anlatım daha hareketli bir hale gelmiş olur:

“Dinle ey seher vaktinin getirdiği güzel,
Öyle ise dinle beni:
Adalettir en güzeli bir ülkede,
Budunlar arasında bağıdır daha güzeli,
Aştır ülkelere can veren.
Yaşamaya inanmaktır severekten
Ezenlere, zalimlere baş kaldırmaktır.
Sevginin hakkını vermektir yaşamaya.”

Bu dizelerde ozanın ulusçuluk anlayışı açık olarak görülür. Bir yurdun, bir ulusun yaşaması için adalet, sevgi, yaşama inancı, birlik ve özgürlük gereklidir.

Kurtuluş Savaşı'nda özel bir yer tutan Erzurum ve insanlarını ayrı bir şiirde verir. Bir tarihi olayın ve topraklarını dişıyla, tırnağıyla koruyan insanların uğraşlarının şiirleşmesidir. Şehirlerde zengin yaşamların yanısıra yurdu uğruna her şeyi yapabilen halk çocukları, bu toprağı sevenler de vardır.

Anadolu insanını memurundan çiftçisine, ağasından yargıcına kadar "İnsanlar" bölümünde verir. Arka planda küçük bir Anadolu lokantasını alır. Gözlem ögesi belirgindir. Önce küçük bir kasaba lokantasını betimler. Sonra buradaki çeşitli insanların düşüncelerini, dertlerini, duygularını işler. Bir takım gerçeklere değinir. Aydınlara Anadolu'nun koşulları güç gelir. Çünkü topraklarını onlar, yeterince sevmezler, insanlarını benimsemezler:

"Kendi vatanlarında sürgünler gibi yaşayanlar,
Genç yol mühendisleri, açtıkları yolları sevmeyenler
Bir şehre elektrik getirenler, övünçleri çok olmalı,
Ne güzel şeyler konuşmalılar, oysa ki."

Anadolu kadını "Halı Dokuyan Kızlar" şiiriyle inceler. Dokudukları halıda her düğüm bir ümit, bir duygu, bir sevidir. Burada da ozan konuyu kendi ağzından anlatmaz. Halıcı kızı, düşlerini, bize doğrudan doğruya onu konuşturarak tanıtır. Bu konuşan kız, Anadolu'nun herhangi bir yerinde yaşayan biridir:

"Bir düğüm olmalı da göresiniz hele kızlar,
Erzurumun taş çarşısı evimizde,

Oltu taşı karasalkım küpeler,
 Bana çalışmış derim kuyumcu ustaları,
 Bilezikler, gerdanlıklar, semaverler, hala hala hey.”

Ozan her zamanki gibi gelecekte ümitlidir. Ancak, daha mutlu bir yaşamın gelebilmesi için ulusça daha çok çalışmak eldeki koşullarla yetinmemek gereklidir. Bu düşüncelerini şu dizelerle verir:

“Tüketmişiz bu güneşi yetmez bize,
 Göçecek miyiz öz yurdumuzdan,
 Söyleyin gardaşlar,söyleyin
 Hayır! Ne demek o? Yurdumuz bizim
 Yaşamak isteriz daha çok, daha güzel.”

Daha sonraki yapıtlarında geniş bir şekilde işlediği Kurtuluş Savaşı, bağımsızlık kavramı, halkın toprağına olan tutkusunu, onu korumak için gösterdiği titizliği “Kahramanlar” bölümünde işler. Etken tema Kurtuluş Savaşı’dır. Burada Atatürk’ün inançlarına yer verir. Kurtuluş Savaşı’nın daha çok Erzurum ve Sivas bölümlerini işlemiştir. Savaşın ruhunu, Anadolu insanının inanç ve duygularını vermek ister. Kurtuluş Savaşı kurtuluş hareketinin başlangıcıdır. Bağımsızlık kazanıldıktan sonra onu korumak da gereklidir. Ona göre, Türkiye geri kalmış bir ülkedir. Bunun nedeni de Kurtuluş Savaşının temelinden uzaklaşmasıdır. Ortaçağ karanlığına kendi ulusal varlığı ile karşı çıkmamasıdır. Ozan bu düşüncelerini şöyle anlatır:

“Ulusal bağımsızlık diye atıyorum ortaya, güzel!

Ama yetmez!

Sınırları kurtarılmış vatan güzel!

Ama başlangıç.”

Buradaki ses Atatürk’ün sesidir.

Kansu gelecekte ümitlidir. Bu inancı gene Mustafa Kemal’in ağzından verir. Çünkü Atatürk, Ulusal Kurtuluşun simgesidir. Ulusa yol gösterendir:

“Öncüler iteğim dağlarınıza

Öncüler ellerinde ışık,

Korku mağaralarından çıkararak hepinizi.”

Yapıtın son bölümü olan “Tanrılar”da üç Tanrıdan söz eder. “Güneş Tanrı”, “Sevgi Tanrı” ve “Ulu Tanrı” .

2.2.7. BAĞIMSIZLIK GÜLÜ (1965)

Bu yapıtında Kansu, Anadolu halkını ve bağımsızlığı dile getirir. Anadolu’nun acılı insanları gibi, dünyanın her yerinde, kendi kendinin efendisi olmak isteyen halklar vardır. Halkların temel direği bağımsızlıktır. Yalnızca “halklar” bağımsızlığı kazanmanın güçlüklerine katlanabilirler. Bağımsızlık demek gözyaşı, kan, emek demektir. Ancak bunların karşılığında ulusal kurtuluşa ulaşılabilir.

Bu anlayışa bağlı olarak halkların bağımsızlık uğraşlarını ve bir takım çağdaş toplumsal olayları şiirleştirir. Kansu, çıkarıcı, aydın kişinin gözüyle halkı şöyle tanımlar:

“Yönetimin dışında kalan, hiç bir şey olmayan, yönetilen, yaşamları azınlık katlarının düzenine ve çıkarına bağlanmış milyonlar.”

Ne var ki o, her zaman halkın içindedir, halktandır. Yapıtı başlarken de “Halka Bakan” şiirinde bunu şöyle belirtir:

“Halk dedim sözümün iptidasında,
Ne varsa yeryüzünde sana kul yazdım.
Hürriyetini verirsen yanılıp şaha
Şaha da, sana da, bana da hepten yuh olsun.”

Halk geri kalmış ve cahildir, karanlıktır. Buna bağlı olarak bir takım toplumsal acılar içindedir. Bu acıların ortadan kalkması için yine halktan olan, ona tepeden bakmayan kimselerin el uzatması gerekir. Yani halkın, kendi derdine kendi çare bulması, tek çıkar yoldur:

“Bir oğlan doğurayım doktor olsun nenni,
Kırk bin köyden avazı duyulsun nenni,
Yaresini kendi sarsın,
Feryat olsun, çare bulsun nenni.”

“Halka Bakan” şiirinin “Ağıtlama” bölümünden alınan dizelerde, Kansu, bu anlayışını belirtir. “Halka Bakan” ve “Kemalciler” şiirlerinin bölümlerine halk

edebiyatından esinlenerek; Taşlama, Ağıtılama, Kargılama, Koçaklama, Yiğitleme, Uluslama, Güzelleme isimlerini vermiştir. Bunlar serbest ölçüyle yazılmıştır ve biçim bakımından Halk Edebiyatına uymaz.

Ozana göre bağımsız olmak için kendi kendine yeten bir ülke olmak gerekmektedir. Bunun için de çalışmak, yurdun kaynaklarını işletmek gereklidir. Bu amaçla çalışmak da bağımsızlık için savaşmak demektir. “Raman Ağıdı” şiirinde bu anlayışa bağlı ve halkı için çalışan bir mühendisin ölümünü anlatır:

“O bir mühendisti petrol aradı yalnız başına
Ah, benim doktorsuz memleketim,
Sana güzel ve acı tohumlar ektim,
Kardeşim öldü orada, petrol aşkına,
Köy odalarında yanan lambalar aşkına.”

“Ah, benim doktorsuz memleketim” dizesiyle de ozanın geri kalmışlığın acısını duyusuna ve memleketine olan tutkusuna tanık oluruz.

Kansu çalışmayı över. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, karanlıktan kurtulmak, kendi kendine yeten bir ülke olmak, kısacası tam bağımsız bir ulus olmak için çalışmak en büyük etkidir. “Dönen Tekerlek”şiirinde şu düşünceye yer verir:

“Çalışan insan ne kadar güzeldir.
Irgat, marangoz, kunduracı
Dalgalı ekin denizinde orakçı
Hepsi bu söylediğim türküyü bilir,
Çalışan insan ne kadar güzeldir.”

“Franko’nun Adamı” adlı şiirde, Pireneler’de geçen bir olayı konu almıştır. Bir diktatörün adamının halk tarafından vuruluşunu, halkın baskıya baş kaldırışını anlatır. Dünyada acı çeken, ezilen, sömürülen bir çok halk vardır. Ezelden beri bağımsızlık için bir çok uğraşlar verilmiştir. Şiirine konu olarak aldığı örnek, aldığı bunlardan bir tanesidir:

“İlk değil bu baş kaldırma
 Son değil bu direniş
 Kör duvarlara karşı
 Halkın eski öfkesi bu.”

“Lumumba” adlı şiirde de, ezilen bir Afrikalının öyküsünü anlatır. Burada genelleme açıkça görülür. Sömürülen bütün halklar Kongolu Lumumba’nın kişiliğinde birleşir:

“Güçlüdürler, güçlü onlar : Kongo zengin,
 Ezilmişlikle yoksulluk her yerde dilsizdir,
 Dilsizdir fakir beyazlar ve zenci milyonlar
 Aldanıyoruz durmadan, elimizde ne var?
 Asya’da, Afrika’da, Güney Amerika’da,
 Perulu kızlar, Vietnamlı oğullar
 Ve sen Lumumba
 Bedeni delik deşik zenci baba.”

Ozana göre bağımsızlık, bütün sömürülme koşullarından kurtulmak demektir.

Bağımsızlık iç ve dış sömürülme koşullarını besleyen ortamdaki, Ortaçağdan kurtulmak demektir. “Bit” şiirinde Kansu bu görüşlerine paralel olarak halkın kanını emen Emperyalizmin yine halk tarafından ezilişini verir. Halk cahil olduğu için, taşıdığı bu yükün farkında değildir.

“Demokrasi” şiirinde Türkiye’deki bağımsızlığı işler. Bağımsızlık yıllar süren uğraşlar sonunda Atatürk’le, Kurtuluş Savaşı’yla elde edilmiştir:

“Biz bu günlere ha deyip gelmedik;
Biliyor derinden biliyorum.
Aşyan’da Tefvik Fikret, Magosa’da Namık Kemal
Hayatımın ta içinden: Şiirin, aklın, hakkın savaşları
Havza yolundan otomobille Mustafa Kemal
Kan döken bu uğurda, inleyen sessiz halkın
Hayatımın ta içinden geçiyor.”

Bu dizelerde ozan demokrasiye ulaşılırken geçilen yolları özetlemiştir. Ne var ki, onu elde etmekle her şey bitmemiştir. Önemli olan onu korumaktır. Bu da ancak Türkiye’nin içinde bulunduğu uyuşukluktan kurtulmasıyla gerçekleşebilir:

“Olmaz kardeşler kan ağlar yüreğim
Çığırıyor derinden çığırıyorum
Su uykuda, dağ uykuda olmaz.”

Ve:

“Çalışan, seven, inanan soylara
 Gösteriyor, derinden gösteriyorum.
 Ekilmemiş toprakları
 Çerliklide boz, kırmızı
 Arzularımın ta içinden: Orman rüzgarları
 Irmaklar kan kuvvetinde, can verici, diri
 Elektrik kuvvetleri aydınlıkla hür.”

Bu dizelerde Türkiye'nin kendine yeten bir ülke olması için her türlü koşula sahip olduğunu belirtir.

Demokrasiyle yönetilen uluslarda temel direk Anayasadır. Devlete yön veren, halkı koruyan, bağımsızlığın bekçisi olan odur. Ozan, “Anayasa” adlı şiirinde 1961 Anayasası'nı konu alır. Yeni Anayasa ile yeni ümitlere kapılır. Bu anayasanın temel ilkesi bağımsızlıktır, eşitliktir. Halka dönük bir anayasadır. Gelişmeyi öngörür:

“Köylere okul ve öğretmen
 Sonsuz öğrenme hakkı halkıma,
 Şiirin, bilimin bahçesinde.
 Gelişmeyi, ilerlemeyi alkışlıyor.”

Kendi çıkarlarını, yurdun, halkın çıkarlarından üstün tutan kişileri “Satılık Adamlar Çarşısı” adlı şiirde kendi görüşlerine uygun olarak konuşturur. Bu kişiler, çıkarları uğruna namuslarını, inançlarını, yasalarını, töre ve erdemlerini unutabilirler. Ozan, bu kişileri kınar. İnsanca değerleri olmayan bu kişileri kalp paraya, boyalı saksılara benzetir:

“Dizilmişler sıra sıra
Boyalı saksılarda beni al dikenleri
Kiminin değeri kalp altın,
Kimi on para etmez
Doyur gübreyle diplerini
Büyür uşaklık ağacı bir günde.”

Türk toplumunun ulusça yaptığı aşamaları “Ulusal İmece” şiirinde övgü ile anlatır. 1921’de Kurtuluş Savaşı halkın bir araya gelerek verdiği bir savaştır. Ona göre 1941 eğitimde bir aşama yılıdır. Sonra 1960 Devrimi gençliğin hep birlikte özgürlük için baş kaldırmasıdır. Nihayet 1961 Anayasası halkın hep birlikte kurtuluş yolunda attığı bir adımdır:

“Bin dokuz yüz altmış bir: Anayasa,
Halkımın çıplak ayaklarıyla basa basa,
Toplumsal adalet toprağına varmışız
En güzel düzene evet diyerek.”

2.2.8. BUĞDAY, KADIN, GÜL VE GÖKYÜZÜ (1970)

Kansu'nun son kitabı bu adı taşımaktadır. Bu kitabı hakkında Kansu, şöyle der:

“Buğday: Halkımın ve halkların emek ve üretim savaşının simgesidir. Kadın: Seviler tarihinin, tüm sevilerin simgesidir. Gül: Doğaya, güzelliğe tapınışı simgeleştirir. Gökyüzü ise: Fizik ötesinden tutun özgürlük ve bağımsızlık savaşına, insanlığın, dünya halklarının özgürlük, insanlık, eşitlik, bağımsızlık ve Tanrı susuzluğunu bir gökyüzü çeşmesinde simgeleştirir.”

Buradaki şiirleri dört bölüme ayrılmıştır. Her bölümde sırasıyla buğday, kadın, gül ve gökyüzü ile simgelenen kavramlar verilir.

Burada Kansu, yeryüzünü kucaklar. Bütün dünyadan insan görünüşleri verir. Uzakdoğu, Kırgız Stepleri, Avrupa, Afrika, Güney Amerika'yı; tarihi, coğrafyasıyla, acı tatlı insan yaşamlarıyla anlatır. Bitmez tükenmez bir özgürlük özlemini dile getirir.

Ozan, bağımsızlık anlayışını da Cezayir'i konu aldığı “Kurtuluş Ordusu”adlı şiirde şöyle özetler:

“Öyle ise toprak özgür olmalı ilk önce
Bağımsızlık bu demek.”

Tanrı anlayışını da “İspanyol Ağıdı” adlı şiirde verir:

“Fernando Lopez’in İncil’i
 Yargıcsız ve devletsiz,
 ...
 Fernando Lopez okur da arasına
 Ceza kitabı değil onun İncil’i
 Tanrı ezilmiş bir dosttur orada...”

Burada Tanrı ezilmişlerin Tanrısıdır. İnsancıl, kuvvet veren bir dosttur. Bütün insanların Tanrısıdır.

Kansu’daki, halkını sevmekle başlayan, gittikçe genişleyen evrenselleşen insan sevgisi, bir çok şiire konu olmuştur. Onun yeryüzünde inandığı tek gerçek, insandır. “Bu Dünya İşte Bizim” şiirinde şöyle der:

“Bir kardeşim varsa insandır bu
 Bir dostum varsa
 Bir sıcak el varsa tutacağım
 Uğruna öleceğim tek kale: İnsandır bu!”

“Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü” adlı yapıtında, gelmiş geçmiş kurtuluş savaşlarını, çağdaş dünya olaylarını insan sevgisiyle dolu olan kalbiyle söyler. Hiroşima olayını “Hiroşima” şiirinde:

“Kırkbeş saniyede oldu her şey
 8.15’te Hiroşima vardı
 Hiroşima yaşıyordu
 Saniyelerin çiçek soluğunda
 Saat 8.16 olduğunda
 Yoktu Hiroşima.”

Vietnam Savaşını da “Mekong Deltası” adlı şiirde anlatır.

Kansu baştan beri haksızlığa, zulme, zorbalığa karşı çıkar. Ozan olarak ne yapmak istediğini bilir. Ozanlık, sadece güzellikleri, iyilikleri anlatmak değildir. Ozanlık, dertleri, acıları korkmadan söylemek demektir:

“Haberiniz var mı bilmem?
 Halkın yeşermiş çayırları üzerinde
 Düş soluğu atlarla geziyoruz
 Zulümlerinize,ölümlerinize sitem
 Ben ozanım ölmem!”

Kansu, bu yapıtta bütün ulusların kadınlarını bir araya toplar. Ulusal niteliklerini gözler önüne serer. İspanya’da bir çingene kızını:

“Fernando Lopez’in çingenesi
 Gelir eşek üstünde

Saçlarında lavanta çiçeği
Göğsünde yangın gülü.”

Karanlık gece gibi gözleri olan Cezayir’li Cemile’yi:

“Bir Akdeniz aralığından
Baktığınız zaman
Oran’lı bir kara gecedir
Cemile’nin gözleri.”

Ve daha başka uluslardan kadınları sevileriyle verir. Yapıtta insancıl ana tema olan bağımsızlık, özgürlük uğraşısı yanında kadının yeri, eşit olma çabası ve aşk da önemli yer tutar.

Kitap, “Orta Anadolu” adlı şiirle biter. Kansu, Anadolunun acı ve umutlarını bu toprakların öz kuşu Yusufçuk’la anlatır:

“Susmaktan vazgeç
Öt ki halkın eski kuşu,
Yolcular da uyansınlar
Orta Anadolu bozkır yayla
Unutulmuş türküleri
Söylemeye başlasınlar
Öt be benim ozan kuşum.”

Bütün bu acılardan sonra gelen günlerin, güzel ve aydınlık olacağı inancındadır.

“Ne güzel sabahlar gelecek, gördüm

Öt Yusufçuk. Söyle ozan!

Gelir halkın seher yıldızı.”

2.3. Sanatçı Kişiliği

Ceyhun Atuf Kansu bir çok düz yazıları, makaleleri ve öyküleri olmasına karşın ozanlığıyla bilinir.

Kansu “Garipçiler”den etkilenir. Ancak onlardan sadece biçimi kırma yönünden etkilenmiş, gerçekte bu şiirin özüne tamamen yabancı kalmıştır. Bu akımdan etkilenmesine karşın dizeye önem verir. Üstelik halk şiirine özenerek şiire başlamıştır. Bu konuda ozan şunları söyler:

“Benim halk şiirinden öykündüğümü söylerler. Ben halk şiirinden öykünmüyorum. Halk şiiri benim okulumdur. Ben şiiri orada öğrendim.”

İlk şiirlerinde bu etkiyi açıkça görmek mümkündür. Bu şiirleri 1941 yılında, ozan daha öğrenci iken yayımlanan “Bir Çocuk Bahçesinde” adlı yapıtta toplanır. Burada Kansu, şiiri kendini söylemek, duygularını vermek için kullanır.

1944’te yayımlanan “Bağbozumu Sofrası”nda folklorümüzün ağırlığı açıkça görülür. Kansu, bu yapıtı sanat hayatında bir aşama olarak kabul eder şöyle açıklar:

“Bağbozumu Sofrası” benim için bir geçiş dönemidir.

Kendi şiirime açılışın tohumunu taşır.”

Bu sıralarda Ülkü Mecmuası’nda yazmaktadır. Ahmet Kutsi Tecer’in de etkisiyle folköre yönelir.

1945’ten sonra ozan, yeni şiir akımının içinde yer almış, memleketin dertleriyle haşır neşir olan duru ve berrak bir sanatın peşinde koşmuştur. Bu süre içinde “Çocuklar Gemisi”nde Dranas’ın “Ağrı” şiirinin etkisindedir. Toplumun dertleri genç ozanda mutlu hayaller uyandırmıştır. Bu gerçeklerden kaçma isteğini dile getirir. 1948’den sonra Kansu, Anadolu kasabalarından birine çocuk doktoru olarak gider. Sanatında yeni bir ufuk açılır: Bu halktır. Daha önceki şiirlerinde bilinç altındaki halk, salt bir gerçek halini alır. 1951’de yayımlanan “Yanık Hava”da, 1955’te yayımlanan “Haziran Defteri”nde bu tema ağırlıklı olarak yer alır.

Başından beri ülkesinin acılarını, dertlerini, sevinçlerini, mutluluk ve özlemlerini dile getirerek şiirde olsun, düz yazıda olsun halkçılığı kendine biricik ölçü sayar ve sanat görüşünü şöyle açıklar:

“Benim şiir ve yazıda tuttuğum yol çok basittir. Halkı için halkı söylemek. Mercimek Ahmed’in Türkçeleştirdiği Kabusname’de dendiği gibi: Ey oğul eğer şai olup şiir etmeye kasedersen cehd eyle ki, şiirde sözün açık ola ve sakın ki örtülü söylemeyesin. Mesela bir sözün iki manası vardır ve şerhini sen bilesin ve avruk kişi bilmeye onun gibi sözü söyleme zira şiiri halk için ederler kendi kendileri için değil.”

Ozan, bu görüşe bir tutku ile bağlıdır. Gerçekte bir ozanı toplum dışında, halkın

dışında asla kabul etmez. Ona göre ozan, ilk önce kendi toplumundan kan almalıdır. Şiir, en çok toplumsal olan sanattır. Şiir onun elinde artık salt bir güzellik aracı, estetik yapı oyunları, kişisel ve bencil düş sayıklamaları olmaktan çıkmıştır. Umutsuzların, ezilenlerin, acı çekenlerin savaş aracı, umut kaynağı olmuştur. Bir yerde her gün korunması gereken bağımsızlığın bekçisidir. Bu konuda kendisi şöyle der:

“Ben ozan olarak halkın yurt sevgisini, destanlarını söyleyerek vazifemi yaparım. Bir de yurdumu yaşanılacak toprak haline getirmek için ozanca bir işe girişmek, yaşamayı, yaşama sevincini övmek, yaşamayı ezen bir yük haline getiren bütün koşullara karşı ozanca savaşmak benim görevim.”

Ozanın göze çarpan belirgin bir özelliği de gözlem ve izlenimlere yapıtlarında geniş yer vermesidir. Bu, onu gerçekçi bir ozan yapar. Gerçekleri gayet canlı ve açık bir şekilde vermekte başarılıdır. 1960'ta yayımlanan “Yurdumdan” yapıtı bu özelliği taşır. Gerçekte bütün yapıtlarında gözlem ve izlenim geniş yer tutar. Daha çok gördüğü şeyleri anlatır. Anadoluyu dağ dağ, şehir şehir gezmiş sonra bunlara şiirsel bir öz ve biçim vermiştir. Gerçekte çok ufak şeylerden etkilenebilen bir duyarlığa sahiptir. Çok küçük ve basit olaylardan şiirsel özü yakalayabilir. Hasta bir köylü çocuğu, mevsimin değişmesi, bir gazete haberi onun için bir şiirdir. Bu konuda da şöyle der:

“Ben dışı açık bir ozanım. Bu yüzden benim şiirimi gördüklerim, dediklerim, gözlerim doğurur çoğu kez...”

Atatürkçü bir ozan olan Kansu, sanatında devamlı aşamalar yapmış ve şiiri gitgide daha sağlam bir görünüş kazanmıştır. Halk edebiyatına çağdaş bir duyarlılıkla eğilmiştir. Sanatındaki aşamayı kendisi şöyle açıklar:

“Çocukluktan yerselliğe, yersellikten ulusallığa, ulusallıktan evrenselliğe...”

Halk sevgisi, halkın sorunları giderek onda insanlık meselesi olmuştur. Kansu, sorumluluğunu ve halkın sorunlarını kavramış bir ozandır. 1965’te yayımlanan “Bağımsızlık Gülü”nde Kansu’nun toplumcu ozan yönü açıkça görülür.

Ozanın bir başka özelliği de üretken bir sanatçı olmasıdır. Onun için şiir, kurulan, yapılan bir şey değil de serpilene, atılan, dağıtılan bir şeydir sanki. Bu yüzden gereksiz tekrarlara düşer. Aynı imgeyi başka başka şiirlerinde kullandığı görülür. Söyleyeceği çok şey vardır. Yazarak söyleme Kansu’da, taşkın bir istek halindedir. Doğanın zenginliği, insanın güçsüzlüğü karşısında büyülenmiş gibidir. İrticalen konuşur. Bu yönüyle çağdaş bir halk şairi kimliğine bürünür. Şiir onun için hem çok kolay hem vazgeçilmezdir. Her konuyu, gördüğü her şeyi şiirine koymak ister. Her an öğrenir, hemen anlatır gibidir. Ona göre yazmak bir iç güdüdür. Kansu’nun çok yazması uzun şiirlerinde sık sık tekrara düşmesine sebep olur. Aynı konuyu işleyen “Çocuklar Gemisi”nde bazı dizeler tamamen tıkanık, heyecansız, şiirsel özü olmayan dizeler haline gelir. Bu yapıtlarında heyecanın dalga dalga arttığı ve azaldığı açıkça fark edilir.

Ozanın çocuk doktoru olmasının yazı hayatına etkisi büyüktür. Başlangıçta çoğunlukla çocukları söylediği görülür. Şiirlerindeki acı ve acılı insanlarda gene bu etkinin sonucudur denilebilir. Ozan bazı şiirlerinde de ölümlülük duygusunu işler.:

“Diyebilirim ki hekimliğimin yazarlığım ve ozanlığım geniş etkisi olur.
Sonsuz bir acıma duyarım insanlara.”

“Yaşamın geçiciliği ve ölümün gerekliliği sinmiştir her canlıya ve insan
üstelik bu acıyı her zaman duyar”

Yaşama bağlılığı anlatan dizeler de çok görülür. Özellikle anılar her zaman özlem uyandırır. Sık sık gelip geçen anıların izlerini anlatır.

Şiirleri hiçbir zaman didaktik olmamıştır. Söylev çekmez, insan manzaraları verir, halk albümüne manzaralar toplar. Gerçeği tespit eden ufak ufak ve sayısız tutanaklar düzenler. Son yapıtlarında tarihle fazla ilgilenmesi, fikrin önemini arttırmıştır.

Kansu'nun, sanatının başlangıcından bu güne değin bazı ozanlardan etkilendiği görülür. Tecer'in şiirlerindeki "anneler" zaman zaman Kansu'nun da şiirlerinde belirir. "Çocuklar Gemisinde" Dranas'ın "Ağrı"şiirinden etkilenir. Ancak, Kansu için bu etkiler gelip geçicidir. O, her aldığı yeniliğe, duyguya, fikre kendi benliğini yerleştirebilecek bir sanat gücüne sahiptir. Devamlı bir arayışı sürdürür. Kendini durmadan yeniler.

Kansu, baştan itibaren Atatürkçü bir ozandır.. Atatürk'e bağlılığından kaynaklanan yaşama coşkusu ile hareket etmektedir. Kansu için her şeyden önemli olan insandır. İnsan yüce bir gerçektir. Şiirinde bir halk ozanının yalın, keskin ve gözüpek deyişleri belirmiştir. Zorbalığa, bağnazlığa, ön yargılara yığıtçe bir direnme ile, doğa ve insan sevisi ile karşı koyar:

" Beni çevremdeki insanlar, olaylar eğitti. Çevrem bir devrimciler çevresiydi. Evimiz Cumhuriyet kokardı ve ilk anılarımda, Kurtuluş Savaşı Ankara'sının gaz lambası yanardı."

Ozan, Mustafa Kemal'e ve onun devrimlerine yürekten bağlıdır. Bu devrimin daha çok destan yönünü işlemiştir. Yaşama sevinci sonsuzdur. Çok sevdiği halkına da bu kuvveti ve ümitlerini aşılacak için çalıştır.

Ceyhun Atuf Kansu dildeki tutumunu şöyle açıklar:

“Dil tutumunda, Atatürk’ün Dil Devrimi’ne, bu devrimin savaşçısı Türk Dil Kurumu’nun yürüttüğü çığıra bağlıyım. Arı, sağlam, işlek bir Halk Türkçesi dilde varmak istediğim çeşmedir, varıp da doyasıya içmek istediğim çeşme. Doğudan Osmanlıca, batıdan öteki diller yazı, konuşma, bilim, hukuk, şiir dilinden sökülüp atılmalı. Türkçenin savaşçısı, dostuyum ben. Yabancı kökenli tek sözcük kalmayana dek, arı Türkçe uğruna savaşacağım. Gündelik yaşantımda, yazılarımda, konuşmalarımda, evde, sokakta, her yerde anam dili Türkçem varken, doğu kökenli, batı kökenli yabancı sözcükleri kullanmak istemiyorum. Dil çabası bir yerde, bir devrim çabası, halk düzeni için verilmiş bir savaş, düşünceyi ve duyarlığı halklaştıran bir devrimci öğretidir. Türk dilinin özleşmesi, arılaşması için verilen savaşın özünde devrimcilik yatar.”

Atatürk devrimlerine sıkı sıkıya bağlı bir ozan olarak her zaman açık ve yalın söylemeye çalışan ve bunu başaran sanatçılardandır. İlk şiirlerinden bu yana diline özellikle dikkat etmiş, halk dili ve Türkçe ile söylemiştir. Baştan beri Türkçe’nin tam bir sanat, bilim, felsefe dili haline gelmesinden yanadır. Şiirlerinde arı Türkçenin iyi örneklerini verir. Bu dili sevdirmek için ozanca bir savaş içindedir.

İlk yapıtlarından başlayarak Osmanlıca ve yabancı kökenli sözcükler kullanmamıştır. Başlangıçta kendisini anlattığı bireysel konulu şiirlerinde bile halk diline yaslanmıştır .Halk dilinde kullanılan: Ötey gün, edende, erende, gelende, kokanda, hışıldamak, kızlarılen, bilin mi, bencileyn, yaresi gibi sözcükler şiirlerinde sık sık görülür.

Ozana göre şiir ulusal dilin balıdır. Şiir ulusal dile, o dildeki ses ve imge, düş ve çağrışım olanaklarına yaslanan bir sanattır. Bu görüşe bağlı olarak şiirler yazan Kansu, ulusal dilden, halk dilinden hiç ayrılmaz. Ne var ki bu bağlılık körükörüne bir bağlılık

değildir. Kullanılan Türkçenin daha iyi, daha güzel olması için hayatının başından beri uğraşmıştır. Bu çalışmalarının tarihi oldukça eskidir. Bu çalışmaları için şunları söyler:

“İlk arı Türkçe denemelerini Gençlik dergisinde, 1940 yıllarında, Türk Gençliğine Söylevler’de yaptım. Osmanlıca sözcüklerin karşılığını Tarama Sözlüğü’nden bulur ve bu karşılıklardan bence en güzelini seçerdim. Ataç’tan çok önce, sanırım en cesur Türkçeleştirme örneği bu yazılardır.”

Kansu’nun konuşma diline yakın bir şiir dili vardır. Açık, içten söyler. Şiirin ayrı bir dili, kendine özgü bir yapısı vardır diyen ozan kullandığı kelimelerle bir ahenk yaratır. Her dizeye şiirsel özü yerleştirir.

Başlangıçta hece ölçüsüyle ve dörtlüklerle yazmıştır. Bu, ozan üzerinde halk edebiyatının bir görünümüdür. Daha sonra serbest heceye kaymış, giderek serbest ölçüyü kullanmaya başlamıştır. Çeşitli şiirlerinde kendine özgü uyak şekilleri görülür. Ozan her zaman yazdığı şiirlere kendi benliğini koyabilmiştir. İster hece ölçüsü ister serbest ölçü olsun Kansu’nun kendine özgü bir söyleyiş biçimi vardır.

Hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde genellikle düzgün cümleler görülür. Şu var ki devrik cümleler ve soru cümleleri her zaman vardır. Bu onun konuşma dilinden ayrılmadığını gösterir.

Şiirlerinde değişik anlatım biçimleri kullanmıştır. Bazı şiirlerinde hikaye der gibi söyler. Memleketini, halkını, evreni, anılarını, duygularını durmadan anlatır. Bazı şiirlerinde belli kişilere seslenir. Onları över veya kınar. Bir şiirinde gençlikle konuşur, bir şiirinde çocukların üzüntülerinin nedenini sorar. Bazı şiirlerinde bir dost, bir sevgiliyle konuşur gibidir. Ozanın sık sık baş vurduğu bir anlatım şekli de çeşitli varlıkları

konuşturarak anlatmasıdır. Bazen güneşin, bazen toprağın, bazen de bir Anadolu insanının ağzından kendi duygu ve dűřüncelerini verir.

Ceyhun Atuf Kansu, řiir gűrűřünü řoyle ađıklar:

“Ađık, yalın, gűrevci, izlenimci bir řiirdir benim řiirim. Olaylardan ıkar. Halk diline, halk deyiřine dayanır. Duyarlıkla beslenir. Yűređimden ılık bir kan gibi akar. Yer yer anlatıcı olur, yer yer imgelerle sűyleyiřin ırmađında ıřır. Ben okunsun, yayılsın, insanlarla ortak bir bađ kursun diye yazarım řiirimi. Bir yerde savařçı, bir yerde barıřçı bir řiirdir. Tűm řiirleri okur, tűm akımları izlerim. řiirime ađımın kalıcı yűkűnű ařılamaya çalıřırım. Dođrudan dođruya seslenen, olaylarla beslenen bir řiirdir benim řiirim. ‘Destan ve Lirik’, yalınlıkta, duyarlılıkta birleřir.”

Kansu’nun şiiri doğadan, halktan gelişir. Herřeyden önce tarihi, coğrafyası ile Anadolu’yu ve halkını iyi tanıyan, bilen bir ozandır. Sevgi dolu yűređi ile bildiklerini tűrkű gibi sűyler. Halkının yanısıra tűm insanları sonsuz bir coşkuyla sever. Özellikle acılı, dertli insanlarla ilgilenir. O, halktan olmak, halkın ozanı olmak, ıssız halkımızın çaresizliğine eğilmek çabasındadır. Halkın acısını, umutsuzluğunu, ađ dışı kalışını kendi acısı bilir. Anadolu insanının sorunlarının bilincine varmıştır. Ozan olarak her zaman bu sorunları, dertleri duyurmak için uğraşır.

Bir tutkusu da zgűrlűktűr. Evrende yařamın anlamı budur. Ozana gűre zgűrlűk sanatın olađan geliřmesi için de gereklidir. zgűrlűk olmayınca sanatçı rahatça gelecek gűnlerden, yarınlardan haber veremez. Yařadıđı gűnűn kořullarından kopamaz. Bu da sanatın ve bir yerde toplumun donması demektir.

Kansu, hemen sevmeye hazır bir yaratılıştadır. İyi, güzel, olumlu olan her şeyi çalışmayı, yazmayı, Kemalist öğretiyi, Mustafa Kemal Atatürk'ü, dünyayı, doğayı, çocukları, denizi, bozkırı ve dünyaya yeni bir biçim vermek isteyen gençliği sever. Yaşama sevinci de sonsuzdur. Sesini duyurabildiği herkese bu sevinci aşılacak ister. Zaman zaman karamsarlığa düştüğü olur. Ne var ki; gelecekte her zaman umutludur. Kendine özgü şiir diliyle bu umudu besleyip büyötmeye çalışır.

BÖLÜM 3

3. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

3.1. Sakarya Meydan Savaşı'nın Tarihsel Önemi

Sakarya Meydan Muharebesi İstiklal Harbinin bir dönüm noktasıdır. (Selek; 1987, 647) Türk tarafı gerek meclis ve hükümet olarak, gerek cephedeki kuvvetler olarak en uzun bunalımı bu savaş sırasında yaşamıştır. Aynı şekilde Yunan tarafı da hem en büyük kayıpları bu savaşta vermiş, hem de bu savaşın sonunda ümitsizliğe kapılmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi Kurtuluş Savaşı'nın en çetin ve en tehlikeli çatışmalarından biri olduğu gibi sonucu bakımından da büyük ferahlık yaratan, aynı zamanda kesin sonucun ilk işaretini veren muharebelerden biridir. Türk tarafı gerek Meclis ve hükümet olarak, gerek cephedeki kuvvetler olarak en uzun bunalımı bu savaş sırasında yaşamış, aynı şekilde Yunan tarafı da hem en büyük kayıplarını bu savaşta vermiş, hem de bu savaşın sonunda ümitsizliğe kapılmıştır.

“Falih Rıfki Atay, “Çankaya” adlı eserinde bu konuya şöyle yer verir:

Ordu bozuluyor, Eskişehir'i bırakıyoruz. Batum'da Enver ve arkadaşlarının bir kongre yaptığını duyarlar. İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden Hafız Mehmet'i çağırırlar. ‘Ben Batum’a gideyim de dönüşte size olanları anlatırım’der. Gider fakat bir şey anlatmaz.

O sırada Enver'in bir mektubu ele geçer. Karadeniz bölgesinde gönüllüler toplanacak, Enver'de bir nefer (er) gibi bunların arasına katılacak. Kendi yetiştirmelerine Ankara'ya güveniyor. Gelenler toplanınca bir darbe... Enver başa geçecek. Sakarya Savaşı kazanılıyor, elleri boş dönüyorlar. Hesap uymuyor.

Bolşevikler de Sakarya'dan pay bekliyorlardı; bozgun olmamış, Sakarya kazanılmıştır.

Sakarya Meydan Savaşı, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda kıyasıya bir yer alır. Bu savaşı kazanan, egemen olacaktır. Nitekim savaş kazanılmış, Enver Paşa'nın da alın yazısı değişmiştir." (Kemal; 1997, 6)

Kütahya - Eskişehir Muharebeleri'nden sonra Türk Ordusu Sakarya nehrinin doğusuna çekilirken Yunan Genelkurmayı adeta zafer şenlikleri içindeydi ve son darbeyi indirmenin hazırlıklarını sürdürüyordu. Hedef Ankara olarak belirlenmişti. Gerekirse daha ilerilere de gidilecekti. Başkomutan Papulas zaferden emindi. Yalnız Genelkurmay İkinci Başkanı Albay Sarıyanis ile Başkomutanlık Kurmay Başkanı Albay Pallis bazı noktalarda tereddüt ediyorlardı. Buna karşılık T.B.M.M.'de huzursuzluk ve kötümserlik son haddine varmıştı. Cepheye giden heyetlerin getirdiği haberler kötümserliği daha da derinleştiriyordu. Meclis'in ve hükümetin Kayseri'ye taşınması kararlaştırılmış gibiydi ve halk arasında da göç başlamıştı. Mecliste bazı üyeler mırıltı halinde, bazıları da açıktan açığa Mustafa Kemal'i bu durumdan sorumlu tutuyor, cepheye gitmesini istiyorlardı.

Tartışmalar Ağustos ayı başına kadar sürdü. Bu arada Başkomutanlık Kanun Teklifi Meclis'e getirilmiş ve bu kez de Mustafa Kemal'in istediği yetkiler ortalığı karıştırmış, bununla birlikte kanun kabul edilmişti.

"Yunan Ulusu'nun bütün gücüyle yaptığı bu saldırı karşısında bizim, askerlik yönünden, temel ödevimiz, Ulusal Savaşım'ın başından beri izlediğimiz ödevdi ki, o da: 'Her Yunan saldırısı karşısında kaldıkça bu saldırıyı, direnerek ve uygun devinimler yaparak durdurmak ve boşa çıkartmak ve yeni orduyu kurmak için zaman kazanmak' diye özetlenebilir." (Söylev; 1981, 321) Kanunun kabul edilmesiyle birlikte Sakarya Meydan Savaşı için hazırlıklar başladı.

Mustafa Kemal, Başkomutanlığı üzerine aldıktan sonra hazırlıklara hız verildi. Çıkarılan “Tekalif-i Milliye” emirleriyle halk yiyecek, giyecek, taşıt aracı, hayvan, silah ve cephane gibi her türlü varlığıyla ordunun güçlendirilmesi için katkıda bulunmaya çağrılıyor, hatta her aileden bir asker için iç çamaşırı, bir çift çorap ve bir çift çarık isteniyordu. Bu arada asker kaçaklarına ve Tekalif-i Milliye gereklerini yerine getirmekten kaçınacaklara karşı Ankara, Konya, Eskişehir, Samsun ve Kastamonu’da İstiklal Mahkemeleri kurulmuştu.

Başkomutan Mustafa Kemal, Garp Cephesi komutanı İsmet Paşa ve Genelkurmay Vekili Fevzi Paşa bir yandan savaşın maddi hazırlıklarını yürütürken bir yandan da düşman hakkında toplanan bilgileri değerlendiriyor ve yakında başlayacağını bildikleri saldırının kesin sonuca yönelik olacağını hesaba katarak çalışmalarını sürdürüyorlardı.

Her şey Türk Başkomutanlığı’nın önceden kestirdiği gibi gelişti. Yunan Kuvvetleri 23 Ağustos 1921 günü harekete geçerek 24 Ağustosta Türk Cephesinin merkez kesiminde çetin bir saldırıya girişti. 26 Ağustosta Yunan Kuvvetlerinin bir kısmı kuşatma için harekete geçti ama Türk Kuvvetleri duruma hakim görünüyordu. Ağustosun 29’una kadar çatışma geceli gündüzlü olarak ve gitgide şiddetlenerek sürdü. Bu arada Çaldağı düşman eline geçmiş, geri alınmış ve tekrar düşmana kaptırılmıştı. Çarpışmalar çok kanlı oluyor, taraflar ağır kayıplar veriyordu. Düşman başlangıçta duruma hakimdi. Nitekim yarma ve kuşatma girişimleri hep o taraftan gelmişti. Çaldağı’nu ele geçirmesi de başarılarından biriydi. Lloyd’un dediği gibi Yunanistan’ın artık Sevr Antlaşması’nda kendisine vaat edilenle yetinmeyerek daha fazlasını isteyeceği savaşın gidişinden de anlaşılıyordu.

Ne var ki, savaş sahnesinde olup bitenlere ve dışarıdan gelen, Yunanlıları yüreklendirici beyanlara rağmen Yunan Kuvvetleri zor günler geçiriyordu. Türk

Ordusunun ağır basan direnişinden başka, saldırgan kuvvet ana üslerinden uzaklaşmış, dolayısıyla ikmal zorlaşmıştı.

Üstün durumda görünmesine rağmen düşman saflarında maneviyat bozukluğu her gün biraz daha belirgin hale gelirken Türk Ordusu savaşı zaferle sonuçlandırmaya kararlıydı. Gerçi mevcudu 46 228 er, 515 ağır makineli ve 255 hafif makineli tüfek ile 167 top ve 2 uçaktan ibaretti. Üstelik de bu düzeye Merkez Ordusu ve yakın yerlerdeki ihtiyatların savaş alanına çekilmesiyle ulaşılmıştı. Ancak Albay Kazım (Özalp), Albay İzzettin (Çalışlar), Albay Selahattin Adil (Adil), Albay Arif (Ayıcı), Albay Kemalettin Sami (Gökçen) ve Albay Fahrettin (Altay) Beylerin komutasında gruplar halinde düzenlenen ordu yapılan savaşın gereklerine uygun biçimde kadrolandırılmıştı.

Yunan Ordusunda ise bir düzen değişikliği yoktu. Bu ordunun mevcudu 85 000'i savaşçı er ve 4 364'ü subay olmak üzere 122 164 kişi ile 876 ağır makineli tüfek, 284 top ve 8 uçaktı.

Taraflar arasındaki bu kuvvet farkına rağmen Yunan Ordusunun bazı bölümlerinin 7 Eylül'den başlayarak geri çekildiği görüldü. Arada bir canlanma çabası olduysa da geri çekilme sonraki günlerde daha belirgin hale geldi. Türk Ordusunun 2 uçağı, sık sık arıza yapmasına rağmen, düşmanın hareketlerini sürekli olarak izliyor, 1 150 atlıdan ibaret Süvari Grubu ise destanlar yaratıyordu. Bir hafta kadar yavaş seyreden savaşın sonucu, 13 Eylül'de düşmanın Eskişehir yönüne doğru bütün kuvvetlerini çekmeye başlamasıyla belirmiş oldu.

Yunan Ordusu yenilmişti. Ne var ki, Türk Ordusunun da bu yenik orduyu yakından izleyerek son darbeyi vuracak gücü kalmamıştı. Bir çok bölüğe Yedek Subaylar komuta ediyordu. Er mevcudu çok azalmıştı.

Sakarya Meydan Savaşı kesinlikle sona erdiğinde kayıplar belirlenince; Türk Ordusunun 3 282 şehit verdiği, 13 618 kişinin yaralandığı, buna karşılık Yunan Ordusundan 15 000 kişinin öldüğü ve 25 000 kişinin yaralandığı anlaşıldı.

Bundan sonra düşman bir kere daha toparlanmaya ve son kozunu oynamaya kalkışacak, bu çatışma da Kurtuluş Savaşı'nın sonu olacaktı.

3.2. Eserin İncelenmesi

Kansu, destan türünde yazdığı bu eserde, Anadolu halkının, Kurtuluş Savaşı içindeki durumunu dile getirir. Destanda bozkırı kurtarmak devleti kurtarmakla eşittir. Bu savaş, Mustafa Kemal'in önderliğinde Türk halkının ulus olma savaşıdır.

Destan üç bölümden oluşur. "Ateş" başlığını taşıyan birinci bölümde, Sakarya Meydan Savaşı'ndan hemen önceki durum ve yapılan hazırlıklar anlatılır. Anadolu'da Mustafa Kemal'in halk ordusunun ve işgal ordularının amaçları anlatılır. Savaşın etkileri çeşitli insanların bakış açılarıyla değerlendirilir.

Destan genç bir köy öğretmeni olan Ali Turan Efendi ile başlar:

"Bursa Muallim Mektebinden Ali Turan Efendi

'Yaşamak' diye başlayacaktı söze

Çocuklarına.

'Ölmek' diye başladı yaşamaya

Talimgahta."

Anadolu, Kurtuluş Savaşı'ndan önce de bir çok savaşa tanık olmuştur. Artık halk yoksul ve yorgundur. Trablusgarp ve Balkan Savaşları'ndan sonra verecek hiç bir şey kalmamıştır:

“Son tüfekleri yurdumun geride yok.
 Son askerleri yurdumun geride yok.
 Son zabitleri yurdumun geride yok.
 Son erkekleri yurdumun geride yok.
 Bir yol daha akmaya hazır
 Son kanı Anadolu'nun geride yok.”

Bu olumsuzluklara karşın Mustafa Kemal'in halkına inancı tamdır. Mustafa Kemal halkının bu topraklardan vazgeçmeyeceğini bilir. Kansı bu düşüncesini O'nu konuşturarak açıklar:

“- Sakarya Savaşı kazanılacaktır.
 Asıl savaş, halkı özgür direklerde
 Sapasağlam tutan bir vatan için
 Güneş girmemiş evlerine yurdumun
 Karanlığa karşı kazanılacaktır.”

Anadolu uyanmalı, yoksulluğu, geri kalmışlığı, sömürüyü yenmelidir. Bu savaş ulus olmak yolunda bir başlangıçtır. Destanda tarihin ve savaşın ilerleyişi yalın bir biçimde verilmiştir. 1921 yılının yaz ortasında Yunan Ordusu, Eskişehir ve Kütahya önlerine gelir:

“Afyon düştü çarşısıyla pazarıyla
 Ardından Kütahya kiraz bahçeleriyle
 Kırıldı yemyeşil çinisi Kütahya’da bir kızın
 Eskişehir düştü ardından kanlı bir yıldız gibi.”

Kansu, bundan sonra, düşmanın Anadolu içlerine doğru ilerlemesini, kanlı çarpışmaları, savaşa katılanların duygularını anlatmaya başlar. Türk Ordusunu ve Yunan Ordusunu oluşturan askerlerin duygularının karşılaştırılması ilgi çekicidir:

“İmrenir ota susuzluğunda
 Avanos köylerinden İshak
 Ermiş Hacı Bektaş sırrına,
 Arzusu ot olmak.”

Aadolu’nun yorgun ve yoksul halkı, ot olmaya, yok olmaya boyun eğer ama öz toprağını, bağımsızlığını vermeye yanaşmaz. Yunanlılar ise zengin Avrupa’ya dayanmış, her bakımdan olanakları yeterli bir orduyla savaşmaktadır. Ne var ki amaçsızdırlar. Kendi amaçlarına değil başkalarının amaçlarına hizmet etmektedirler:

“En coşkun çağında Yunan Gençliğinin
 Trabzon, İzmir, İstanbul için
 Bırakmak adı bilinmez bu kırlarda
 - Tanrılar, krallar, zengin gemiciler için-”

“Anadolu İmecesı” şiirinde ozan, Türk Ordusunun arkasında, Yunanlıları gibi destekleyen, zengin bir Avrupa’nın bulunmadığını, ancak “can verip yurt vermeyen” bir

halk olduğunu belirtir. Ordunun silahı halktan, gücü halktan, dayanağı halktan, unu, tuzu, bulguru halktandır:

“Şekerimiz bir topak veriyoruz
Yemeyiveririz
Tuzumuz bir tutam veriyoruz
Tuz ekmeyiz aşımıza.”

Halk toprağını, çocuklarını, buğdayını korumak için savaşı. Kısacası bu bir halk savaşıdır. Anadolu, köy evindeki yaşlı anadan, siperde vuruşan askere dek savaşı.

Ozan, destanda halkın savaşını, direnişini, duygu ve düşüncelerini anlatırken bir yandan da halk edebiyatına da yer verir. Destanda Çiçekdağlı Halil şöyle anlatır kendini:

“Ben geride üç dal koydum körpecik
Biri hasret yeller kırar incecik
Biri bilmez uyur toprak üstünde
Biri arzu dolu durur, gencecik.”

Aynı dizelerde vatan uğruna gösterilen özveriden söz edilir. Ozan burada aradan çekilmiştir. Konuşan doğrudan doğruya halktır. Bu bölüm, Ali Turan’ın özlemleriyle son bulur. Ali Turan’ın inancı bütün Anadolu’nun inancıdır:

“Ali Turan, Polatlı topraklarına baktı
Sevişmeye hazırды toprak

Gelen yağmurun ardından yorgun
Sevinin çiçekleriyle kokacaktı.”

“Kan” adını verdiği ikinci bölümde; Sakarya Vadisi’nde düşmanla Anadolu halkının karşılaşmasını ve yirmi iki gün yirmi iki gece süren savaşı, savaş içinde Anadolu halkını verir. Bu savaş haksız işgalcilere karşı Anadolu’nun doğa ve insan olarak verdiği savaştır. Her tepenin ayrı bir öyküsü vardır. Halk, “çorak morak ama sevgi, ölüm ve ekmek” demek olan bu tepeleri dişyle tırnağıyla tutmuştur. Bu savaş Mustafa Kemal’in önderliğinde Türk halkının ulus olma savaşıdır. Ozan, Mustafa Kemal’in sözlerine de önemli ölçüde yer verir. O’nun “Hattı müdafa yoktur, sathı müdafa vardır. O satıh bütün vatandır” sözlerini şöyle verir:

“Bir çizgi değildir vatan
Bir geniş sonsuz alan
Kaplayan yaşantımızın yüzeyini.”

“Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunmaz.” sözlerini ise şöyle şiirleştirir:

“Biri öldü o biri yerini aldı
Böylece vatan oldu
İssiz bozkır toprağı.”

Mustafa Kemal bir oğul gibi, bir baba gibi halka bağrını açar. O, İstanbul’un değil halkın paşasıdır. Anadolu halkı bir varlık olduğunun bilincine ilk kez varır. Bu bilinçle varlığını ortaya koyar:

“Efendi ne diyor bak vatandaş diyor

Bana vatandaş diyor.

Vatan diyor bura köyelerine

Adı anılmaz Çiçekdağı köyelerine

Vatan diyor, arkadaş

Onurluyor bizi anladığım bu.”

Bu savaşta halka yol gösterenler de halktandır. Osmanlı paşaları gibi Anadolu’dan kopmamışlardır, üstün bir sınıf değillerdir. Kendilerini değil, halk ordusunun bir eri gibi vatani ve halkı düşünen kişilerdir:

“Bizim aşımızı yerler, bizim urbamızı giyerler

Ot yastıklarda başları

Bizim gibi uyurlar

Baba albaylarımız.”

Bir yerde de ozan şöyle der:

“Ateş diye, ne varsa tutsaklık adına

Yok etmeni isterdim yurdumuzdan

Ve elbette dünyamızdan.”

Burada Kurtuluş Savaşı’ndaki tutsaklığı hedef almış gibidir. Ne var ki, isteği tüm anlamıyla gerçekleşmiş midir? Bunu belirtmez. Kendi yurdu için istediğini tüm insanlar için ister.

Yunan ordusu yenilgiye uğrar. “Uğursuz Çan Sesleri” şiirinde bu yenilginin nedenlerini verir. Yunanlılar birtakım aldanışlarla Anadolu’ya gelmişlerdir. “Vahşi Asya’ya karşı medeniyet savaşı” dizesi ile bu aldanışlardan birisini belirtir. Sonraki dizelerde bu savı çürütür. Oysa “Vahşi Asya” diye simgelenen Anadolu, Eski Yunan Uygarlığının da beşiğidir. İnsancıl duyguların barınağı, kahraman bir halkın yurdudur. Gel gelelim bunu Yunan ordusunun erleri nereden bilsin:

“Yanıldın, aldandın Vastaki
Demek uygarlık, ateşe vermek Aydın’ı
Ve boğazlamak binlerce kadını
Yeşil bağlarımızın ortasında.”

Bu bölümde, bütün Anadolu, Sakarya Tepelerinde toplanır. Bu tepelerden birinin verilmesi Anadolu’nun tümünün verilmesi gibidir. Yunanlılar tepelerde nice boş hayallere kapılırlar Kansu, bu tepeleri ve halkı olarak direnen Anadolu halkının istemeden sürüklendiği savaş acılarını verir. Sakarya ırmağı bu acıların simgesi gibidir:

“Akıyor Sakarya
Bulanık gözyaşlarından Türk halkının...”

Son olarak “Toprak” bölümünde Kansu, savaş sonrasını ele alır. Anadolu’nun düşmanlardan sonraki durumunu betimler. Mutlu bir Türkiye düşünür. Bunları Ali Turan’la verir. Yapıtta baştan sona yer yer Ali Turan’la nişanlısı Zehra arasındaki aşk işlenmiştir. Burada Zehra bütün Anadolu kadınının simgesidir. Kurtuluş Savaşı’nda ve Türkiye’nin geleceğinde kadının da etken bir öge olduğu düşüncesi Zehra’nın kişiliğinde verilmiştir. Ozan burada savaşı tek bir nedene bağlar. Acıların, gözyaşlarının, ölümlerin tek nedeni yurt sevgisidir. Bu düşünüşü Zehra’nın ağzından verir. Böylece Türk kadınının

da yurt sevgisinin bilincine vardığını gösterir:

“Mektubunu öperken Ali Turan
Buldum o adı
Kanın ve gözyaşının çiçeklediği
Yurt sevgisiydi dokuduğum.”

Savaş sonrası Anadolu'dan görünüşleri Ali Turan'ın günlüğünden verir. Yurt baştanbaşa perişandır. Bundan sonra herşeye halkça yeniden başlamak gerektiği düşüncesi etkindir. Yeni yurda yol gösteren, Atatürk'ün ilkeleridir. Toprağı düşmandan kurtarmakla iş bitmez .Ozan burada kurtuluş savaşını günümüze kadar getirir ve “Kurtarmalı” sözüyle de kurtuluş uğraşısının henüz bitmediğini anlatır:

“Dövüşmeyi biliyor
Bilmeli şimdi işte
Yeni bir yurt kurmayı.
Kurtardı toprağını
Kurtarmalı toprağını
Çok eski Ortaçağdan.”

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeni bir düzene geçiş için Anadolu'da ortam elverişlidir. Bir çok aşamalar için en uygun zamandır:

“Tam vakti Anadolu'nun
Tam yeri uyanma vakti
Tohum atma vakti
Halkın kardeş toprağına.”

Ozana göre Ortaçağın elinden kurtulan Anadolu halkı, yeni bir yurt yapma yolunda, yeni bir düzen kurar. Ne var ki, gün gelir halkın yoluna bu düzeni tıkayan bir engel çıkar. Bağımsızlık, Türk halkının yaradılışında vardır. Eski zamanlarda, halkın tuttuğu düzenlerde bu açıkça görülür. Şiirde bir halk ermişini konuşturmakta amacı Türk toplumunun tarihine inerek bunu verebilmektir:

“Yirmi iki gün yirmi iki gece bu halk
Karanlığında derelerin
Kayaların koyağında
Dövüşüp öldüğünde
Neredeydiniz ula bezirgan oğulları.”

Halk ezilmiştir, acizdir, eşitlik yoktur. Çıkarıcı kimseler tarafından din baskısı halkın üzerinde artmıştır. Bu Atatürk ilkelerine karşı çıkmaktır. Ozan, bu konudaki düşüncelerini Deli Boranın:

“Nerede su, toprak, güneş yasaksa
Orada Tanrı yoktur.”

sözleriyle verir. Çünkü din yıkıcı olmayan yapıcı bir kuvvettir.

Gerçek kurtuluş halktadır. Bütün acılara halk kendisinin olacak bir devlet özlemiyle dayanabilir. Bu kurtuluşa atılan ilk adımdır:

“Kurtuluşun alfabetesi

Yaz kırmızı güllerle ilk yaprağını:

Halk devleti olmalı devletimiz...”

Ozan halk devleti ümidini hep taşır. Kansu bu konuda şöyle der:

“Kurtuluş ancak, Kurtuluş Savaşı’ndaki ruhla gerçekleştirilebilir.”

Ali Turan yapıtta ulusçuluk akımının tarihsel birikimini taşır. Savaşın içindeki Yedek Subay Ali Turan öğretiyeye, yaşadığı savaştan geçerek yavaş yavaş gelir; yavaş yavaş bilinçlenir. Öğrendiği gördüğü şeyleri, inançlarını öğrencilerine de anlatmayı düşler. Ne var ki Ali Turan mutlu günleri göremeden Anadolu’ nun eski derdi sıtmadan ölür. Yapıtta ozan Anadolu’ nun dertlerinin bitmediğini belirterek ve kurtuluşa önderin yine Atatürk, Atatürk’ ün yolu olduğunu söyleyerek bitirir.

3.2.1. Oyun Metninin Oluşturulması

Ceyhun Atuf Kansu’nun Sakarya Meydan Savaşı adlı destanı, “Ateş”, “Kan”, “Ve Toprak” başlıklarını taşıyan 3 bölümden ve 72 şiirden oluşmaktadır. Oyun metni oluşturulurken, destanın tarihsel dizilişi bozulmadan, kısaltılması yoluna gidilmiştir.

Bunun nedeni ise; birden çok kez tekrarlanan coğrafya tanımlamalarının, olayların ya da kişilerin özelliklerinin, metnin akıcılığını engelleyebileceği düşüncesidir.

Bu düşünce ile yapılan seçkide, asıl olarak, Sakarya Meydan Savaşı'na katılan insanların duygularıyla, savaşın ilerleyişi irdelenmiştir.

Oyunlaştırma sırasında şu şiirler kullanılmıştır:

1. DUT AĞAÇLARI İNEGÖL'DE KANLIYDI
2. ŞEHİRLER DÜŞMÜŞTÜ ASKER ÇEKİLİYORDU
3. KRAL KONSTANTİN'İN ASKERLERİ
4. ANADOLU İMECESİ
5. KARA TREN YOLA HAZIR
6. ONLARDAN BİRİ ÇİÇEKDAĞLI HALİL
7. BİRİ DE SÜLEYMAN ASAF
8. ÜÇÜNCÜ KAMPANADA ALİ TURAN
9. MANGALDAĞINDA BİR SİNSİ DUMAN
10. KANLI ÇORBA
11. HERAKLİYA GERİ ALDI DUDAKLARINI
12. ÇARPMIŞ ÇARPMIŞ KIRILMIŞTI DALGALAR
- ÖLÜ BİR DENİZ GİBİYDİ DÜŞMAN
13. SOĞUCALI TEPESİNİN SERÜVENİ

14. ÇALDAĞI'NA DOĞRU

15. UĞURSUZ ÇAN SESLERİ

16. ÇİFTÇİ GORDUS'UN ARABASI

3.2.2. Oyun Metni

“13 Eylül 1921 günü Sakarya ırmağının doğusunda düşman ordusundan eser kalmadı. Bu suretle 23 Ağustos gününden 13 Eylül gününe kadar, bu günler de dahil olmak üzere, 22 gün 22 gece aralıksız süren büyük ve kanlı Sakarya Savaşı; yeni Türk devletinin tarihine, dünya tarihinde çok az rastlanır büyük bir meydan savaşı örneği yazdı”.

KEMAL ATATÜRK, SÖYLEV

DUT AĞAÇLARI İNEGÖL'DE KANLIYDI

Ali Turan Efendi, Kayı köyünden
 Taze öğretmen talimgahta ihtiyat zabiti
 Ankara'da Erzurum mahallesinde bir gece vakti
 Suların kuyularda yıldız yıldız uyuduğu demlerde
 İnegöl'ün düştüğünü duydu
 7 Temmuz 1921 yazar defterinde.
 Geniş pencereleri dut ağaçlarına bakan
 Bir İnegöl evine güneş vurmuştu.
 İnce bir kan damladı yüreğinden
 Düştü dut ağacının gölgesine, avluda.
 Zehra dut ağacının gölgesindeydi,
 Gözleri dut yaprağı yeşillerinde
 Zehra ondördündeydi bir yıl önce
 Zehra nişanlısıydı.

Bursa Muallim Mektebinden Ali Turan Efendi

“Yaşamak” diye başlayacaktı söze

Çocuklarına.

Ölmek diye başladı yaşamaya

Talimgahta.

Baştan başa yakmıştılar İnegöl’ü,

Kanlıydı dut ağaçları İnegöl’de.

ŞEHİRLER DÜŞMÜŞTÜ ASKER ÇEKİLİYORDU

Afyon düştü çarşısıyla pazarıyla

Ardından Kütahya kiraz bahçeleriyle

Kırıldı yemyeşil çinisi Tavşanlı’da bir kızın

Eskişehir düştü ardından kanlı bir yıldız gibi

Kırkkız dağında düşman topçusu

Kırkkız dağında yatan kırk kız

Uyanmışlardı gelin uykularında ağlayarak

Süt akı ayaklarında kanlı terlikler

Kırk kız dağıdan iner.

Kızlar alayı geliyordu telsiz duvaksız

Afyon yönlerinden Kütahya yönlerinden

Bırakmışlar kızlığın ak gülünü geceye

Bilinmez erkeklerin kısır gecesine.

Ağlayarak geliyorlardı dert yanmaya

Kırkkız dağına.

Kırkız dağında bir gürültü
 Korktular ürktüler utançla öldüler
 Kırkız dağının eteklerinde.
 Düşman topçusu ateş açmıştı
 Sivrihisar dağına bakan Kırkız dağı
 Düşman eline düşmüştü.
 Kanlıpınar köyü de öyle
 Üç köy daha yatıyordu toprakta
 Biri Of'tan, biri Bayburt, biri Kemah'tan
 Otuz sekizinci alaydan üç şehit!
 Yakıcıydı sıcak temmuz fırını
 Yüreği eriyordu insanın akıyordu yüreği
 Köyleri bıraka bıraka
 Bizler nereye gidiyorduk?
 Çekiliyorduk...
 Yorgundu atları süvari alayının
 Atlar su başı istiyordu ağızları köpük
 Süvarilerin mızrakları düşmüş başları eğik
 Dönüyorlardı yenik Seyitgazi ovasından,
 Atlar kişniyordu atlardan bir at
 Vurmak istiyordu dağlara doğru
 Kaçmak istiyordu kanlı bozkırdan
 Otlakları Sivas yaylasının
 Şimdi ne güzel kokar...

KRAL KONSTANTİN'İN ASKERLERİ

...

Bu yanık kokusu ne ki?

Trabzon, İzmir, İstanbul hepsi güzel de,

Bizim buralarda işimiz ne?

Sazları Sakarya'da ve tuzlu çöllerde,

Rahatı kaçtı Kral Konstantin'in

Ürperdi birdenbire...

En coşkun çağında Yunan gençliğini

Trabzon, İzmir, İstanbul için

Bırakmak adı bilinmez bu kırlarda.

- Tanrılar, krallar, zengin gemiciler için -

Ne var ki bozkırın dili başka,

Onların yurdu buralardan çok uzaklarda.

...

Andre ürperdi çeşme başında

Nereye gidiyordu? Nereye gidiyordu?

Herakliya tutup çekti ellerinden

Onlar da kadındırlar, sevişecekler daha

Kadınları yakma Andre yakma

Yaz gecesine adanmıştır dudakları.

Nereye gidiyordu? Nereye gidiyordu?

Güllerden çıkarıp kılıcını

Adamıştı Yunan beylerine.
 Seslendi, “Herakliya! Herakliya!” diye
 Seher yeli sadece Türkçe bildiğinden
 Kimse duymadı sesini.
 Çılgılığında Andre’nin ikinci kolordu
 Tuzlu kırlarımızda ilerliyordu
 Otlarımız, yellerimiz, kuşlarımız
 Onları hiç bilmiyordu
 “Küçük Asya” derler onlar
 Bizim Halk dilimizde Anadolu.
 ...

ANADOLU İMECESİ

İlk buyruğum şu olacak:
 “Durgun yaşayışından halk
 Uyanmalı, birdenbire kalkmalı
 Bir köprüdür bu savaş:
 Ölümle hayat arasında
 Geçemezsek yok bilin
 Evlerinizi, köylerinizi, çarşılarınızı
 Mutluluk, nisan ekimi, alışveriş
 Sevişmek buğday yatağı gecelerde
 Yok çalışmak ekemeklerde insanca,
 Ve bilin ulusça adımız yok.”

İlk buyruğum şu olacak:

“Neyiniz varsa ortaya koymak

Ben ilk önce canımı koyuyorum

Yaşamaya borcum

Ve üflüyorum vatandaşlık alevini

Zor yanan ilkönce

Yüzyıllar söndürmüşse

Elbirliğiyle yakılacak

Ve başlayan vatandaş savaşıdır

Dağı delip düze çıkaracağım sizi

Verirseniz, mallarımızdan, canlarınızdan

Kurtarıp yurt sevginizi!...”

Veriyoruz Paşam, ben Nevşehir köylerinden

Gelme bir çarığım, giysin beni piyade

O giydikçe ısınır toprak, ayaklarım üşümez

Al benim son çarığımı.

Ben Mucurlu bir çorabım beni kızlar ördü

Dut ağaçları altında, kırmızı dut yiyerek

Kırmızıdır nakışı!

Arasına bahçelerden bir gül koydum

Giysin beni topçu neferi

Kış gelende ayakları donmasın

Güllerine kuytu bahçemizin

Aman paşam bir şey olmasın

Çıkardım gömleğimi veriyorum
 Kılıç çalsın giyende süvariler
 Yaz sıcağında Ağustos güneşinin ellerinden
 Terlerini alsın.
 Biz küçük dükkancıları kasabaların
 Tezgahlarımızda yünlü, tiftik, pamuklu
 Patiskalar gıcır gıcır ak
 Hepsi buyruğunda olacak.
 Aksaray'dan ben semerci İbrahim
 Kolanlar ve yem torbaları
 Bir de ışıl ışıl nallar benden
 Ben yaşlıyım...artık ata binemem:
 Donatarak şahbaz atı
 Ben olayım önde giden
 Yirmi bir yaş mızrağında
 Süvari alayının.
 Biz Niğde ovasının buğdayları
 Biz, esintili arpa tarlası Sungurlu'da
 Biz, Havza değirmenlerinin unu
 Biz, Çankırı'nın bulguru
 Biz nohut, biz mercimek
 Bekliyoruz karavanaya girecek
 Yaralı ellerinde bir tahta kaşık
 Siperlerde askerler yiyecek.

Şekerimiz bir topak, veriyoruz
Yemeyiveririz.
Tuzumuz bir tutam, veriyoruz,
Tuz ekmeziz aşımıza.
Bir avuç pirincimiz, veriyoruz
Saklamıştık düğüne
Davarların sütüne,
Yaylayı katan yağ
Çorbalarımızda az,
Veriyoruz, veriyoruz:
Asker çorbasız olmaz
Zor bulduk gazımız az
Geceleri o dağlık tepelik haritalara
Lambasız bakılmaz.
Veriyoruz gazyağını.
Ve yoksul gecelerin mumlarını
Dikiyoruz istasyonlara
Askerler geçip gidecek trenlerde
Demiryolları ışsız olmaz.
Tüfekler, flintalar, mavzerler
Baba yadigarı tabanca
İşte hepsi ortada
Üst üste atıyoruz
Bir mermidir bu toprak kavgasında

Boşaltmayı düşünürdük
 Namlusundan çekip aldık
 Veriyoruz ordumuza.
 Biz Kastamonulu yaşlı hızarıcılar
 Dökümcüler, sanatı babadan öğrenmiş
 Biz çeliği düzenleyenler, tesviyeci
 Kılıçlara su verenler Tanrı aşkına
 Gülle döken toplara dağ başlarında
 Biz dikenler tüfeklerin kayışını
 Bizler Geyveli üç kardeş, saraçlar
 Bizler Bursalı arabacı esnafı,
 Tekerleri mavi otları boyayanlar
 Koşu tuttu mu arabalar Orhan Gazi yollarında
 Kız seyrine dalar gibi keyfedenler.
 Biz ustalar, biz kalfalar, biz çıraklar
 Hepimiz hazırız paşam selam olsun
 Erzurum çarşısı, Kayseri çarşısı, Maraş çarşısı
 Çekiç seslerinden inler karşısı
 Başlar demiri, köseleyi eğitmeye ellerimiz
 Biz biliriz Yaşamın kadrini insanca
 Var olmayı vatanca dokumayı biliriz:
 Namuslu ellerimizle...

KARA TREN YOLA HAZIR

On Ağustos günü onları
 Trene bindirdiler Ankara'dan
 Ardarda yirmi iki kara vagon.
 Ateşçi Çubuk dağlarından gelme bir kütüğü
 Attı ocağın ağzına.
 Ve melil mahzun baktı Ankara istasyonuna
 Demiryolu görmemiş kavruk delikanlılar.

ONLARDAN BİRİ ÇİÇEKDAĞLI HALİL

Çiçekdağlı Halil kodu yanı başına
 Sazını Kracaoğlan'ın
 Savaşta ordular çarpışır, öyle derler
 Aslında tek kişidir çarpışan:
 Sevi, tutku, direnç ve insan,
 Ölüm gelir tek kişiye.
 -Ordular ölmez!-
 Tek kişidir korkan
 Korkmaz ordular!-
 Ve tek kişidir savaşan
 Bayrağıyla halkımın
 Çıkar teke tek yalnız başına
 Ölümün karşısına.
 Ölümden önce bir çift sözüm var:

“Çiçekdağı ala çiçek yazısı

Biri üşür gece yürek sızısı,

Benim yüreğimde bir tutam yonca

Gelir otlamaya anam kuzusu!...”

Tekti tel

Tekti sevi

Tekti yürek pınarı

Çıplak ayaklarında diken yaraları

Bir kadın bakıyordu Çiçekdağı'nın başından

Halil'in götürdüğü yıldızlı yalnızlığa.

Ana tek, kadın tek, oğul tek

Kıçı başı açık bir bebek

Gel diye, gel diye, gel diye

Uzanan elleri tek:

Dokundu Halil'in tellerine.

“Ben geride üç dal koydum körpecik

Biri hasret yeller kırar incecik

Biri bilmez uyur toprak üstünde

Biri arzu dolu durur, gencecik!”

Bahar sürünümündeydi Halil

Kışlık ekmeğinin taşlı tarlası

Geldi Kırşehir candarması

Çağırdılar Halil'i askere

“Bizim buralarda sekide çimen

Açılır ayrılık gülleri erken
 Yazılarda nasip olmaz yatmaya
 Ya Rumeli döşek bize, ya Yemen!"
 Yanına almıştı çayırları
 Güreş tuttuğu düğün günlerinden
 Bir arşın basma, bir kınalı kuzu
 Ve sırtını yere vurduğu Çorum pehlivanı.
 Sürülmemiş bir toprak var geride
 Bir kadın yatmaktadır geride
 Gecenin soğuk döşeginde
 Ve bilmez Çiçekdağlı Halil
 İç türküsünü yanında duran askerlerin.
 Tektir onlarda, alıç ağacı
 Kimi yaprağı gözleriyle yumuşak,
 Kimi küçük böcek gözleriyle,
 Oyunda düzende köylü Odissea!
 Yalnızlık yurdundan gelmiştiler,
 Kara vagona birleşmiştiler,
 ...
 Çaldı birinci kampana.

BİRİ DE SÜLEYMAN ASAF

Tekti, Süleyman Asaf, Rize.

Topçu zabiti..Çalkantılı gözlerinde

Dolaştırıp duruyor istasyonu.
 Galiçya'da tekti ve İpsiz Recep'in çetesinde
 Tekti. Dağ gibi bir erkekti.
 Yüreğinde duygulu ormanı anıların
 Yok tarlası yarım kalmış nisan sürümünde
 Bir kadın var yarım kalmış bahar
 Tanrısal tarladan geçmiş saban izi
 Sevişilmiş bir İstanbul gecesinden
 Kadın gebe!-
 Sevinin ateşinden
 Kaçmış Süleyman Asaf Geyve üzerinden
 Anadolu'daki ateşe.
 İpsiz Recep'in yanına
 İpsiz Recep'le arkadaşılar
 İlkönce silah kaçırmıştılar
 Kocaeli dağlarından.
 Baktı çağırdıkları yok.
 Sevinin gecesinde boşalttığım erkeklik
 Yorgun bir sudur ve de pişmanlık.-
 Serin gündüzü ağdı çıplak tenin
 Savaş ateşle sevişmesidir erkeğin-
 Tam benim gönlüme göre
 Ateş! demeyelim topçu erlerine
 Yeni bir sevi gibi bir tepe

Düşmeli yeniden ellerime.

Baktı ki çağırıkları yok,

Bırakıp İpsiz Recep'i dağ gecesinde

Vardı gönüllü girdi halk ordusuna.

Şimdi istasyonda tek:

Kendi denizinin altında gezinerek

Altınıyor balıklarını anıların

Soyunmuş yosun yatağında sevi

Ve bir kadının çırpınan elleri

Gel diyor, gel diyor

Kolay yer sevinin savaşçı ağzı erkekliğini-

Şimdi değdireceğim ellerimi

Diri göğsüne savaşın.

Yerse ölüm yer şimdi erkekliğimi-İnce bir yağmurdur yağan Rizeli

Islatıyor sigarasını...

...

İkinci kampana çalıyor istasyonda.

ÜÇÜNCÜ KAMPANADA ALİ TURAN

Ali Turan genç öğretmen

Yaz akşamında istasyon.

Kuytularda kavak ağaçları

Sallanır asmalar üzerinde.

Baktı askerlere, askerlere, askerlere

Susuyorlardı.

Gözlerinde köy akşamlarının dumanı!

Uzaklardan çingirak sesleri

Uzaklardan su sesleri

Uzaklardan yaprak sesleri

Uzaklardan geldi konu dalına

Zehra'nın üveyik gözleri...

Biz gidiyoruz Çiçekdağlı Halil

Kayanın yüreğinden sızıyordu.

Çiçekdağlı Halil'le gözgöze geldiler

Bir çayır, bir çocuk, bir kadın gözlerinde.

Süleyman Asaf'la gözgöze geldiler

Bir sevinin yanan tepesi gözlerinde.

Gidiyoruz, dedi Ali Turan, kendi gözlerine

İslanmış bir memleket kırı gibi vagon penceresinde

Çayırlar bie yeşerir ki biz öldükleyin

Kadınlar bir güzelleşir ki biz öldükleyin

Çocuklar o gözlerdir ki biz öldükleyin

Sevince ağlayan pınarlardır...

Biz gidiyoruz Çiçekdağlı Halil

At bir menekşe tarla taşlarına

Gidiyor Süleyman Asaf

Attı, bir gül İstanbul kuşlarına,

Zehra'nın gözlerinden, çiçeklenmiş üveyik otu,

Atıyorum gençliğimin düşlerine.
 Tek tek ve hepsi birden adsız asker
 Elveda Ankara istasyonu!...
 Üçüncü kampana vurdu yalnızlığın bakırına.
 Ağıp giden yıldızlar gibi Ankara ovasını
 Daldılar ağustos gecesine...

MANGALDAĞI'NDA BİR SİNSİ DUMAN

Saat on, Ağustos güneşi yaktı öğleyi
 Söğütlerin tozlu kavında.
 İnce yollarından bozkırın
 Yürüdü Yunan askeri.
 Tutuldu Göksu köprüleri.
 Orada Sakarya tepeleri:
 Hacı Muslu, Sapanca, Tanburoğlu tepeleri
 Göksu'yu geçtiler mi
 Varacaklar bu tepelere.
 Öğleye doğru Andre'nin askerleri
 Bu tepelerden baktılar Ilıca çayırına.
 Bir büyük tepedir solgun dikenlerinde
 Koyun kokusu tüten Mangal dağı.
 Vardı Mangaldağı'nın doğusuna.
 Mangaldağı'nı tutan Beşinci Tümen
 Bir koca gül tarlası gibi biçildi

Mangaldağı eteklerinde
 Yunan topçu ateşinden.
 Alındı verildi bir kanlı somun gibi
 Mangaldağı akşama dek!
 Beşinci Tümen erleri
 Vermediler kutsal somunu
 Sıcak bulgur çorbası tüterken akşamın.
 Gece geldi birdenbire
 Haymana göklerinden bir yıldırım
 Mangaldağı'nın doruğuna indi birdenbire.
 Islandı tüfek ateşini usuldan
 Sonra süngüler üzerine boşandı
 Gök delindi birdenbire.
 Gece boyu, elden ele geçen siperlerde
 Yağmur yıkadı durdu kayalardaki kanı.
 (Gecede ve yağmurda savaşıldı.)
 Tanyeri çekip kanlı kılıcını doğudan
 Böldü geceyi
 Otlar uyandı
 Mangaldağı'nda ses yoktu.
 Baktı kır abasıyla güneş tanrı
 Toprak siperlerinde Mangaldağı'nın
 Uykusuzdu Yunan askeri.
 Uykusuzdu Beşinci Tümenimizin erleri

Mangaldağı düşmüştü gecede

Bir koca yıldız gibi elimizden

...

Geceyi alıp yürümüştü Yirmi Dördüncü Tümen

Büyük Gökgez köyüne doğru

Polatlı sırtlarından

Islatarak atlarını ve bir ağır obüs topunu

Yardı gök gürelesiyle gecenin karnını

Işdı yürüyen Ali Turan

Islanmıştı yağmurdan,

Yürüyorlardı güneye doğru durmadan,

Atlar, toplar ve askerler sırlıklam.

Çiçekdağı Halil şişmiş ayakları

Ve ıslak, yıkanmış bir sicim gibi-

Sözmezdi hiçbir vakit yağmura,

Çıplak dağ başlarında çocukluğunda,

Rahmet diye bildiği kutsal ana,

Sözülmez yağmura!

Aralandığında tanyeri kapısı

Bir koku duydu topraktan

Tüten çaydanlığından gönlünün

Gönül sözü aşık sözüdür Ali Turan!-

Yağmur kokuyordu sabah çayı

Demlenmiş pelin otlarından

Dinlendi yorgunluğu ıslak yoncasında saçlarının
 Bir yağmur birikimiydi Zehra!
 Sözedelim bir de Süleyman Asaf'tan,
 Çekip götürüyordu toplarını
 Aşkın ıslak toprağından
 Savaşın ateş toprağına.
 Yürüyüp aştılar geceyi
 Vardılar Büyük Gökgöz köyüne
 Çömmeden daha yere
 Kötü haber tez ulaşır
 Duydular Mangaldağı'nın düştüğünü.
 Mangaldağı'nda hayın bir duman tüter!
 Prens Andre,
 Bir gecede birdenbire
 Nasıl saf tutmuştu Kemal'in askerleri?
 Batıdan yüzlerini döndürüp güneye
 Şaştı kaldı Prens Andre.
 Bozkır ayazını ısıtmak için
 İçerken Metaksas konyağını
 Kerpeoğlu'ndaki karargahında.
 Ve geldi o sıra günlük buyruğu Papulas'ın
 Değiştirmişti yöntemini
 Mustafa Kemal zorlayınca-
 Tepelerin ardında boz urbalı kurt.

Mozayıklarını askerliğin
 Oynuyordu maviye karşı kırmızıyı
 Ustası savaşlar tarihinin.
 Yirmi dört Ağustos sabahı birdenbire
 Çarıkçı esnafının diktiği yeni çarıklarla
 Çıktı askerleri mavinin karşısına
 Tanburoğlu sırtlarında,
 Birdenbire.
 Yağmur tasında bir çorbadır tüten sabah!
 Tepelerin birinde boz urbali kurt
 Eğilir bakar sevgiyle askerlerine
 Üşümüşler mi çok, yorulmuşlar mı?-
 Sorar Mustafa Kemal Paşa.
 Bir sinsi duman karşıda
 Mangaldağı'ndan iner
 Ilıca suyuna.
 Ilıca suyunun top söğütlerinde
 Yüzyıllardır güneş vardı
 Şimdi duman
 Mangaldağı'ndaki sinsi duman!

YENİ BİR GÜN BAŞLIYORDU. KAN BİTMİYORDU.

TEPELER HABİRE KAN İSTİYORDU. YURT TEPELERİ

OLMAK İÇİN KURUMUŞ YAZ OTLARIYLA SAKARYA'YA

**BAKAN KARALİYAS TEPELERİ DE DÜŞMÜŞTÜ.
GÜNEŞTE YANAN TAŞLARINDA KAN SAPANCA
TEPELERİNDE.**

KANLI ÇORBA

Taşlıtepe eteklerine akşam
Kekik otlarıyla gelir
Kokar gökyüzü ve yemek
Çorba ile kara ekmek
Bir de bağı tanrısal gecenin
Salkım yıldızları kopar kopar yel!
Süleyman Asaf içiyor çorbasını
Yorulmuş. Topları susmuş
Akşam olmuş.
Ali Turan elinde bir tahta kaşık
İçiyor toprağa bağdaş kurmuş.
Ve Çiçekdağlı Halil unutamaz
Uzak köydeki çocuklarını
Sarı'nın bileklerinde mavi boncuk,
Şakıyan gökyüzüdür bilezik
Onlarla içiyor çorbasını
Katarak bir ılıcık yelle gelen
İnce dere boylarından
Nane çiçağı ellerini çocukların.

Mustafa Kemal Paşaya da çorba getirdiler
İçti çorbasını
Ve yaktı ciğarasını
Uyku değmeyen gözleriyle
Uzayıp giden tepelere baktı, hepsi alaca
Duydu kaşık seslerini
Köylü Anadolu askeri
Çorba içiyordu sessizce,
Bulgura ve Tanrıya şükrederek!
Akşamdı Taşlitepe eteklerinde
Örtülmüştü öğle ölüleri.
Uyumuştı ileri karakolda
Mustafa Kemal'in iki yorgun askeri,
İki kanlı taş gibi başları
Düştü gecenin karanlığına
Bir baskında:
Uyanamadılar, ve de nöbetçydiler uyaramadılar
Yunanoğulları siperlerimize vardılar
Bastılar yorgun gecemizi.
Bir kanlı alışveriş başladı göğüs göğüse
Bir el bombası, bir bebe gibi
Düştü askerin kucığına
Bir kızılca kıyamet.
Çiçekdağlı Halil'den bir adım ötede

Kaman köylerinden Horoz Mehmet
 Düşürmüştü mavzerini
 Delireyazdı hıncından
 Bir kocaman taş kaptı Taşlıtepe sırtlarından
 Vurdu yağı kişinin kellesine.
 Yıkıldı adam, düştü yere,
 Yalvarıyor muydu, sövüyor muydu belli değil.
 Geceydi belli değil,
 Ölüverdi belli değil.
 İnce sesi Horoz Mehmet'in vardı yıldızlara:
 "Taşla öldürdüm gavuru!..."
 Aldı kanlı taşı, yuvarladı bayırdan aşağı,
 Horoz Mehmet severdi ağlamayı
 Köyünden ve insanlardan açıldı mı
 Ve de ağlamaya başladı.
 Çiçekdağlı Halil vardı geldi:
 "Ağlama kardaş, haydi yürü
 Tanyerinde alaz yanmak üzere
 Taşlıtepe bak düşmanın elinde.
 Ağlanacak çok günler var ileride,
 Ve de çok işler olur ağlanacak.
 Doyamazsın yüzyıl ağlasan
 Bu gece ölen öz kardaşlarına,
 Aklına getir, yaşarsan bu geceyi

Öürsen bir yıldız ol da gökevinden bak,
 Göreceksin, taş olup kalmışlar Taşlitepe’de,
 Susarlar...ağlayamazsın, susan gecede!”

HERAKLİYA GERİ ALDI DUDAKLARINI...

Herakliya Herakliya olalı beri
 Güzelleşmemişti bu kadar
 Taze teni on yedisinde
 Buğulu bir salkım gibi
 Eriyordu Andre’nin özleminde.
 Prens Andre, bozkır gölgesinde
 Oturdu düşündü gençliğini
 Yunan göğü altında
 Solon’un sağlam direkleri
 Tutarken bulutsuz maviliği
 Fiziğin ağırlığı, sevginin hafifliği
 Bir ilkçağ tiratrosunda
 Güzelliyordu insanı durmadan
 Acısında, sevincinde, tutkusunda
 Kuytusunda gemici zeytin ağacının.
 Herakliya’nın dudakları
 Bir gül üzümüydü on yedisinde
 Tatlı gerginliği gül damarların
 Yumuşuyordu Andre öpünce

Kanı akan olgun böğürtlenler gibi.
 Birden çekti Herakliya dudaklarımı
 Öpme beni, öpemezsin
 Sen Arkadyalı o yiğit değilsin
 Bağ yollarından inen
 Ve koşan Maraton yolunu.
 Benim dudaklarım onundur
 O - genç, yiğit koşucusu altın çağın -
 Sen ise sevgili Andre - sevgili, eski -
 Yunan gençliğini gömüyorsun
 Ot bitmeyen bozkırlara.
 Fakir halkına Friky'a'nın
 Ve gün görmüş Oğuz köylüsüne Ankara'nın
 Ateşten çıkma bir demirdir uzattığın
 Yakıyorsun gözlerini
 Evlerini ve çıplak ayaklı yoksul kızlarını.
 Alıyorum dudaklarımı artık vermem
 Yiğitlere adadım dudaklarımı
 Bir eski Tesalya çeşmesidir
 Dağ menekşesi kokar kayalardan geçerken
 Bir sudur dudaklarım yiğitlere.
 Ve yiğitliğe ölçü
 Güzelden yana olmaktır
 Ve ezilenden yana olmak

Özgürlükten yana, sevgiden yana
 Ve onurlu barıştan yana olmak.
 Herakliya geri aldı dudaklarını
 Andre'nin dudaklarında kıraçların tuzu
 Andre susuzdu, Çaldağı eteğinde
 Çaldağı'nı tutmalıydı ikinci kolordu
 "Herakliya! diyordu Andre, Herakliya!
 Haklılığın da askerleri vardır
 Bir yerde haksızlığın da
 Ama ben ölçemem şimdi bunu
 Şimdi ben bir askerim Herakliya
 Savaşmaya nişanlıdır kanım!"

ÇARPMIŞ ÇARPMIŞ KIRILMIŞTI DALGALAR

ÖLÜ BİR DENİZ GİBİYDİ DÜŞMAN

Bu bölüm ışılan umudun öyküsüdür;
 Aldı Yunanoğulları Güzelcekale'yi
 "Kale Grotto" kayalarını
 Ve gitti elimizden Kızılkoyunlu köyü
 Sürsen sürülmez, eksen ekilmez
 Bire bir bile vermez
 Kıraç topraklarımızın bir bölüğü
 Kaygımızı umuda çeviren şu:
 Prens Andre yorgun görünür Kale Grotto'da

Bakarken kanlı kıraç topraklarımıza.
 Gözlerinde Mangal dağındaki ışıltı yok
 Kaygılanma sırası onda şimdi
 Ekmeği yok Yunan askerinin
 Yaktılar Anadolu buğdayını -
 Fırınları yanmaz, odun yok.
 Tepelerimiz ağaçsız, Keloğlan!-Atları adım atamaz Açtırlar, arpa yok.
 Dayanıklısıdır oysa Uzunyayla'nın atı!-
 Mandalara bağlamışlar arabaları
 Yüzlerce yaralı binlerce yaralı
 Doldurmuşlar yolları.
 Güzelcekale'den inler Katrancı'ya doğru
 Akıyor yaralıların ırmağı
 Bağırtilarla, iniltilele, sövgülerle,
 Ve susuyor Prens Andre.
 Konuşuyor içinden:
 "Yardık Türk tümenlerini
 Yardık ve ilerledik
 Ama zafer nerede?
 Açtır askerlerimiz ve susuz
 Gözleri toz
 Sargı bezi yok sarmaya yaralarını.
 Yenildik bozkıra!-"
 Papulas, emperyalizmin küçük İskender'i

Geziyor yaralılar arasında:
Nasılsın genç Teselyalı?
Çevirip başını Diyojen'in yeğeni
Tükürüyor boz toprağa.
Dokunma, diyor, yarama
Yaram toz toprak
Geç git işine emmioğlu
Buralara aldın getirdin beni
Kanımı yedirmeye kurtlara kuşlara.
Geç git uğursuz ayaklı
Sövmeyeyim acımdan
Ben bir adsız askerim, sen
Papulas, başkomutan!
Zeytin devşirici İlya'dır adım
Köpekler gibi öleceğimden belli
Ki bir budalayım,
Ne işim vardı buralarda?
Kızıyor Papulas
Ama susmalı..Söylenecek söz yok
Adamın yaralı bacağı açık
Kan sızıyor
Yarasından ve öfke...
Gidelim, diyor, buradan Papulas
Emir subayına.

Gitmesem, diyor, içinden emir subayı

Gitmeyip ne yapacaksın?

Pireli liman hamalları gibi

Sövüyorlar içlerinden baksana

On binler sövüyor sana, çek git!

...

SOĞUCALI TEPESİNİN SERÜVENİ

...

Ve Merzifonlu Abdurrahman Çavuşu söyleyelim şimdi

Açmıştı makinalı tüfek ateşini

Soğucalı tepesinden kaçan Yunanoğluna

Öç almanın hızlı mermisiyle

Uçuyordu coşkusu.

Makinalı tüfek birden sustu

İğne kırılmıştı.

Aradı iğne çıkaracağını,

Yok oğlu yok

Yunanoğlu çok

Daha Soğucalı tepesinde.

Kabardı öfkesi, ağlamaklı oldu

Yaş damladı tüfeğin çeliğine

Ulan nerdesin iğne?

Aldı, iğne kovanını dişleri arasına

Bkt dişleri arasında
 Can havliyle ve kanatarak köylü dişlerini
 ıkardı kırılmış iğneyi
 Gözleri parladı yeniden
 Başladı coşkun türküsünü söylemeye
 Makinalı tüfek!
 Grledi durdu avuş
 Hemi sevinip hemi sverek
 Ulan kpekoğlu köpek
 Komam sende bu tepeyi.
 Bu tepe bizim tepe
 Çok kurban verdik dün gece
 Alacağım bir bir şimdi hepsini
 Senin arandan Yunanoğlu.
 Vay, anam babam vay!
 Yarıya indi be koca alay
 Dün gece
 Ölüm bağ bozdu yiğitlerce,
 Grlyor, Seyit Battal Gazi
 İniyor sesinin korkunç grz
 Yunanoğlunun buğdayına
 Ve hasatı olmuş Abdurrahman avuş
 Biiyor düşman tarlasını.
 Ve Soğucalı tepesi

Askerlerimizde!
 Dindi gök gürültüsü
 Soğucalı tepesi sessiz
 Bir yağmur sonrasıdır
 Tüter bir halkın gül kokusu
 Taze toprak öbeğinden
 Şehit düşen kardaşların.
 Başuçlarında bir kınalı taş
 Soğucalı tepesinden.
 Susuyorlar
 Eğik başlarında bir yorgun gelincik, piyadeler
 Bilinmez neler düşünürler
 Susuyorlar...
 Tüfek temizliyorlar.

ÇALDAĞI'NA DOĞRU

Çiçekdağlı Halil Çiçekdağı'nı bilirdi bir
 Duymamıştı Çaldağı'nı.
 Çaldağı da bilmezdi Çaldağı olduğunu
 Çaldağı sessizdi bugüne dek
 İri şahinleri ve gizli kar yataklarıyla
 Ak dumanlarıyla güzel Çaldağı!
 Sivri köyünün kavakları
 Nasıl bilmezse ağaç olduğunu

Bilmezdi Çaldağı dağ olduğunu
 Gelip geçen yelkenli dumanlarıyla
 Bakardı Ankara'ya
 Kayalarına vuran güneşin orada
 Orada Ankara vardı:
 Bağlarda üzümler kızarmışlardı
 Gidip gelen karıncalar kadar
 Çaldağı'ndaki kayalar
 Ve akan sular kadar
 Bilisizdiler olandan bitenden
 Bağ fırınında ekmek pişiren Ankara kızları.
 Gülüzümleri koparmıştılar
 Seherin çiğli vaktinde
 İğde gölgelerinde sepetlerinde
 Duruyordu güzel gözleri
 Bayındır boyunun Oğuz kızları
 Bilmiyorlardı Çaldağı'nı
 Çaldağı'nı dumanların sardığını
 Çaldağı Ankara'ya bakardı
 Orada, ağustos yaylısında
 Ankara'ya giden yaralı askerler vardı.
 Bilmiyordu Çaldağı Ankara'yı
 Ankara biliyordu Çaldağı'nı
 Asker vagonları ve yaralı adırlarıyla

Ankara Çaldağı'na bakıyordu.
Bilmiyordu Çaldağı
aldağı dağdı yüce
aldağı düşünce
Bozulacaktı Ankara'nın bağları
Bir halkın bağ bozumu
Her salkımı bir hayatının elinde.
Atlar kişniyordu Çaldağı eteklerinde
Boşanmışlar gemlerinden
Atların ağzı kan köpük
Bir perişan çayırlıktı ortalık
Atlar bir yanda, biniciler bir yanda
Tozuyordu Çaldağı bir ala dumanda.
Dağ gönlü uyandı Çaldağı'nın
Anladı bir şeyler oluyordu
Bozulmuştu Birinci Süvari Tümeni
Bir kanlı gedik açılmıştı Çaldağı'na
O zaman anladı işte
Bu yurdun dağı olduğunu
Duydu bir acı dağca
Kayasal yüreğinde
Dağılmış Maraş atlarını gördüğünde.
aldağı bunları gördü o gün
Bakalım bir de Albatros kanatlı uçaklar

Neler gördüler o gün bir bir diyelim:

Üç bozuk düzen uçağından halk ordusunun

Fazıl Bey, Basri Bey, Vecihi Bey

Neler gördüler bir görelim:

Çaldağı eteklerinde yarıldığını gördüler yüreğimizin

Kan kalesi Çaldağı'nın

Dumanlarından aşır gördüler

Bir harman gibi yandığını Ilica köyünün

Ateşe vermiştiler

İnler Katrancı'dan Çakmaklı'ya doğru

Geriye çekilen Yunanoğulları

Uçtu kanadı kırık üç kuş

Gördüler, Yunanoğlunun arabaları

Yenik tekerler üzerinde

Taşıyor geriye doğru bu sefer

Umudun kırılmış dallarını.

Göğe varmış bir kara duman

Yanmış buğday kokusu

Ve ılica köyü yanıyor.

İndiler, akşam üstü selam verdiler.

Alagöz'e

Üç kuş bu haberi getirdiler.

Ve bir de Çaldağı'nın bağına

Sokulmuş o kanlı hançerin acısını:

Yarmıştı Yunanoğlu

Birinci Tümenin atlı sınırını

Kayalara yansiyordu at kişnemeleri

Ve bozulmuştu kara bıyıklı biniciler!

.....

Geceydi kimse görmedi

Kimse duymadı.

Omuzlarında taşıyıp tüfekleri ve ağır geceyi

Geliyordu askerlerimiz Çaldağı'na doğru.

Çok derinden, bir kuyudan

Bozkırın çıkırığı çekiyordu ıssızlığı

Bir ara böcek sesleriyle

Yıldız ağmalarının ürperişiyile karışık.

Issızlık ve bir yerde yavaş yavaş

Kuru otları çtırdatarak yürüyordu

Çarıkların ve postalların yorgunluğu.

Bir at düşürmüştü kara gölgesini geceye

Tabur komutanı, üstünde

Simgesi uzun yürüyüşlerin

Ah, yorgun başı heybesinde

Bir uyusa

Uyansa

Çay pişirmiş olsa

Emir eri Eşmeli Süleyman.

...

Mola!

Askerler torbalarından kuru ekmek çıkardılar

Çömeldiler yere

Konuşmadan yediler

Değmeden ellerini ıssız geceye.

Çiçekdağlı Halil, Çaldağı'nı duymamıştı

O gece duydu.

Yorgun gözlerinde bir çift Çiçekdağ yıldızı

İndiler indiler ta oraya indiler

Çaldağı'nın başına kondular.

Çiçekdağlı Halil Çaldağı'nı görmemişti

O gece gördü

Yıldızların alacasında

Uzakta.

İssiz gecenin ortasında

Yüz Doksanıncı Alay

Yeniden almıştı Çaldağı'nı...

UĞURSUZ ÇAN SESLERİ

Kale Grotto yengini Prens Andre

Sağ ayağını dayamış obüs topuna.

Bakıyor Haymana ovasına.

Ezilmiş Haymana buğdayı

Diriltiyor belleğinde Andre'nin
 Herakliya'nın saçlarını utku tarlasından
 Biçilmiş taze yonca gibi
 Obüs topu Türklerden
 Savaş almalığı.
 Ateş, dense ateşlemez, yorgundur yaralıdır
 Bu toprakla mı? soruyor Andre
 Bu eski toprakla mı dövdüler bu kayaları?
 Yanıtıyor Herakliya yanık bir tepeden:
 "Bu toprakla, bu toprakla, bu toprakla, evet!"
 "Gel Herakliya! Güzel Herakliya
 Arkadya bağlarından koparılmış
 Buğulu iri salkım gözlerini
 Özledim günlerdir, gel!
 Yalnızım, yorgunum yenginsem de
 Mutsuz bir yanım."-
 "Bakma benim gözlerime, kadınsal acı
 Güçlüdür sevinin gel geç çiçeğinden
 Prens Andre! Kadın Tanrı
 Yanındadır acılı güzel halkın
 Güneş giysileriyle yarı çıplak."
 "Tanrıçalığa mı adadın kendini
 Yaz gecelerinin gül kokusu
 Güzel Herakliya?

Ben ise adadım kanımı
 Senin dalga dalga kanına
 Ve eski Yunan denizleri adına
 Bak dalga dalga vuruyor kanlarımız
 Çaldağı kayalarına.
 Anlatayım olanı biteni dinle
 Sevgili Herakliya, görünmedin günlerden beri.
 Erlerimiz yılgın ve yorgundurlar
 Açtılar gecenin yatağında
 Kaynamış buğday yiyorlar günlerdir
 Gelen Anadolu'nun güzüdür
 Bulutlar geliyor kara yağmurlarla
 Haberler kötü, güzel Herakliya
 Direndi durdu Türkler
 Dayanıyorlar Çaldağı'nda.
 Çadırına çekildi İnler Katrancı'da
 Başkomutan Papulas küskün Aşil
 Herakliyam, haberler iyi değil
 Tepeleri bir bir alsak da.
 Kayanın ardında üç Yunanoğlu
 Üç kardeşten biri ölüyor.
 Dayandı durdu Türkler Çaldağı'nda.
 Olan bitenler böyle Herakliya
 Düşlerimiz güzeldi Herakliya

Gemilerle İzmir'e boşalttığımız Megalo İdea-
Düşlerimiz bozuldu Herakliya.”

...

Herakliya giyinip yıldız urbasını
Ağan yıldız arabasından indi geldi
Andre'nin yanına...Çok güzeldi
Dimdik olmuştu gecenin yontma taşından
İnip kalkan göğüsleri
“Hey, dedi gençliğimin ateşi Andre
Eski Yunan deme sen
Eski Yunan olamazsın.
Ateşten çemberini çevirip giden
Çelişkilerin güzel habercisi Herakleitos
Eski Yunan!
Ezilmişlerin dostu bilge Sokrates
Çarşıda, pazarda aklın öğretmeni
Atinalı Sokrates, eski Yunan!
Eski Yunan buradadır baksan
Tapınağında gökyüzünün
Eski çağların en güzel denizi
Uzanır gider Haymana ovasında.
Baksın da gör bir gün bu halk istekle
Zeytin ağaçlarının anası gökyüzüne
İner mi inmez mi o eski deniz

Miletli denizcilerin soyundan
 Bir halk çıkmaz mı ortaya
 Haymana ovası baştan başa deniz.
 Sabırlı güneş testicisi
 Yanık toprağında acının
 Pişirir en güzel bilgeliği
 Gör o zaman -Ah, eski Yunan!-
 Küsen Papulas küskün Aşil mi?
 Aşil yiğitler soyundan
 Çoktan çekilip gitti Ankara'ya
 (Milyon avcıları, altın köleleriyle
 Muz, kauçuk, petrol tekelleriyle
 Yağ bağlamış sömürme uygarlığı
 Sarmadı Aşil'in yüreğini.)
 Halk güzeli soylu Helena
 Truva'dan katıldı Ankara'ya
 Yiğit Hektor'da şimdi Ankara'da
 Çarpışıyorlar Aşil'le yanyana
 Halka karşı olanla.
 Küskün Papulas, düzmece Aşil
 Ah, Eski Yunan değil, değil!-
 Azgın sömürgecilik dünyanızın adı.
 Kahreder bir halka yaşamayı
 Saldırır onmaz yarasına

Gelen vurmuş giden vurmuş
Kan akar taze yarasından
Çırpınır dinlenmeye, yaşamaya yurdunda.
Yaralı kuş!
Saldırır yarasına
Uğruna kılıç çektiğin
Ölmeye and içtiğin
Emperyalizmin dölü
Kralım, Kral Konstantin.
Hangi eski Yunan??"-
Dört eylül, bin dokuz yüz yirmi bir, pazar günü
Yitirdi kayalarda Herakliya'yı
Yeniden Prens Andre.
Yıkıldı ak köpük mermerleriyle
En güzel tapınağı Atina'nın
Çalan o yanık saz değildi artık
Arkadya kırlarındaki
Aşık çobanın!
Çalan Bizans'ın çanları
Ağır, kara
Üzerinde fikara İstanbul'un.
Orospular, dönekler, yeyiciler kenti
Devletli vurguncular, soyguncu başlar
Din adamları karasakal ve Venedikli tefeciler kenti

Bir deniz çarşısıdır eski Yunan
 Güzellik, bilgelik, aydınlık
 Çoktan yağmaya uğramış, gelmiş korsan gemiciler
 Paraya değiştirmiş eski Yunan'dan ne varsa
 İnsanın altın yüreğini ve bol ürünlü ellerini
 İnancın, dostluğun bir pula çarşı pazar
 Satıldığı çağdaş Bizans!

...

Prens Andre ürktü
 Çekti sağ ayağını obüs topundan.
 "Herakliya hiç gelmez artık."
 Bu çan sesleri uğursuz
 Güzelcekale'de duymak vakitsiz
 Bu ağulu çan seslerini.
 Ölümün olsa gam yemem
 Herakliya'dan gelen haber
 Aşil'in Hektor'la birleşmesi
 Doğruluyor olanı biteni
 Çaldağı'nda dayanıyor
 Hala dayanıyor Türkler...
 (Ah...Herakliya gitti gider
 Gençliğim gitti gider
 En coşkun çağında Yunan gençliğine
 Çaldağı mezer...)

ÇİFTÇİ GORDUS'UN ARABASI

Batıya geçiyordu Andre'nin askerleri

Geceyi kullanarak

Karanlığın ellerinden tutup

Dar atıyorlardı canlarını

Sakarya'nın batı kıyısına

Yorgundu Prens Andre atı üzerinde

Dağılmış saçları ve düşleri

Dolanıyordu karabasan geceyi

Irmak boyunca

Yirmi iki gün önce

Aşanlar ırmağı

Şimdi toz duman bir kargaşada

Kurtarmak istiyorlardı canlarını

Geçip karşı kıyıya

Bir inilti düşer suya

Duyanı yok.

Bir sövgü uzanır krala

Aldıran yok.

Ağlıyor şaşkınlıktan biri

Bakamı yok göz yaşına.

Yılginlar yenikler gecesi

Bir can pazarı kurulmuş
Varalım ne olur karşı kıyıya
Kılıcından Türklerin
Kurtaralım canımızı.
Yenilginin gökyüzü bu
Yıldızsız, ağır, kapanık
Karanlık ve perişan bir kalabalık
Ortasında yenik Andre.
Nerdesin Herakliya?
Düştüm Dante'nin tamusuna
Nerdesin Herakliya?
Yenik düştüm Herakliya
Gel desem gelir misin,
Ses verir misin Herakliya?
Ses yok geceden
Tombazlar üzerinden ve köpüklerden
Batıya geçmek istiyor Yunanoğulları
Yirmi iki gün önce
Doğuya geçtikleri köprülerden.
Tutmuş Beylikköprü'yü Türkoğulları
Geç geçe bilersen karşıya
Çalıyorlar kılıcı
Kavuncu köprüsünün başında
Uzun yayla atlarıyla geliyorlar

Çalıyorlar kılıcı.

Beş köprüyü topa tutmuş Yunanoğlu

Aldırmıyor da Türkler

Çalıyorlar kılıcı.

Tutmuş Fettahoğlu köprüsünün başını

On beşinci Süvari Alayımız

Çalıyorlar kılıcı.

Aman oğlum teğmen Bekir

Dinamit koydu Yunanoğlu

Fettahoğlu köprüsünün altına

Bekir Efendi atıldı suya

Aldı attı dinamiti

Kurtuldu Fettahoğlu köprüsü

Mızrak uçşlu Sivas atları

Geçti köprü üzerinden

Kestiler Sivrihisar yolunu

Kaçamaz Yunanoğulları

Çalıyorlar kılıcı.

Geldiler de gidiyorlar

Bizimdi bize kaldı

Kanlı taşları güz otlarıyla tepeler

Duatepe, Beştepeler, Kartaltepe

Velidede tepesi, Taşlitepe, Türbetepe

Geldiler de gidiyorlar

Bizimdi bize kaldı
Sakarya'nın uzağında
Yağmur tutan gözleriyle
Başı dumanlı Çaldağı.
Geldiler de gidiyorlar
Bizimdi bize kaldı
Yanmış yıkılmış evleri
Göç tutmuş köyleriyle
Buğdayı yanık toprak.
Geldilerde gidiyorlar
Gece yeniklere kaldı
Tanyeri bizimdi bize kaldı
Işdı on üç Eylül
Çok eski bir demirci ocağından
Döverek güneş tekerleğini
Baktı, Basriköy üzerinde bir tepeden
Doğan güne Mustafa Kemal Paşa:
Doğan gün onda kaldı
Gelen gün
Ve uyumadığı gecelerden
Yirmi iki tepeyi dolanan gün
Mangaldağı duman duman
Kuşatmak istemişti Yunanoğlu oradan
Dağılmıştı.

Çaldağı kayaları kınalı
 Yarmak istemişti Yunanoğlu
 Kırılmıştı.
 Sakarya önündeydi
 Kaçıyordu Yunanoğlu
 Yenilmişti.
 Ağır ezgilerle titreşiyordu yüreği
 Otlarını ürperterek güz toprağının
 Ve bir savaş almalıydı
 Heybelerinde buğday Yunan atları
 Ve susmuş barutlarıyla tüfekler.
 Geldiler de gidiyorlar
 Onundu ona kaldı
 Utkunun çiçek çiçek
 Bir halkı, bir savaşı onurladığı
 Kanlı alan!
 Işımıştı gün.
 Prens Andre batıya geçtiğinde karabasan geceden
 Baktı: Beylikköprü istasyonu
 Düşlerimin sonu Herakliya!
 Çağırırsam gelir misin
 Sıcak sesinin demli çayından
 Üşür gönlümü ısıtmaya?
 Herakliya ses vermedi

Yıkık Gordiyom kentinden
Yani Yassıhöyük tepelerinden
Türk topçusu ses verdi
Prens Andre'nin çağrısına
Irmağa sarıldılar Yunanoğulları
Kurtulmaya.
Kan kırmızı oldu su.
Çiftçi Gordus'un arabası
Çıkageldi bir yerden
Girdi sevinçle köylülerin
Büyük hasat bayramına.
Arabasının okuna
Attığı o sağlam düğüm
Duruyordu yerli yerinde
Çözememişti Büyük İskender
O köylüce direnci!
Çiftçi Gordus sürdü arabasını
Anadolulu katıksız insan
Soyguncular ordusunun ardından.
Döküldü birer birer Yunanoğlu
Yaşayan köylüler söylüyorlar
Günlerce kanlı akmış
Sakarya Gordiyom önlerinde.

BÖLÜM 4

4. ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Özet

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde; tiyatro sanatının başlangıcından bu yana destan türü ile ilişkisi vurgulanmıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nda Kurtuluş Savaşı'nı konu alan tiyatro yapıtlarının azlığı ve bu zengin konunun ülkemizde tiyatro sanatçıları tarafından yeterince irdelenmediği üzerinde durulmuştur. Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı destanını oyunlaştırmak amaçlanarak, bu konuda destan türünde yazılan yapıtların, tiyatro sanatı için açık bir çağrı niteliği içerdiği üzerinde durulmuştur. Destan türünün Edebiyat Tarihinin başlangıcından bu yana taşıdığı anlam ile insanın evrimiyle birlikte değişen tanımı açıklanmıştır. Çalışmanın; Cumhuriyet Döneminde yazılan destan türündeki yapıtlardan, Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı yapıtı ile sınırlandırıldığı belirtilmiştir.

İkinci bölümde; Ceyhun Atuf Kansu'nun biyografisi verilip, Sakarya Meydan Savaşı dışındaki sekiz şiir kitabı incelendikten sonra, ozanın sanatçı kişiliği incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Sakarya Meydan Savaşı'nın tarihsel önemi üzerinde durulduktan sonra, Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı yapıtının tamamı incelenmiştir. Oyun metninin oluşturulmasında izlenen yol açıklandıktan sonra, önerilen oyun metni için seçilen 16 şiirin adları ve ardından oyun metni sunulmuştur.

4.2. Sonuç

Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı destanının nasıl oyunlaştırılabileceği araştırılırken, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

.Destan türü, başlangıcından bugüne değin tiyatro sanatı için bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Tiyatro sanatçıları, bu türde yazılan yapıtları inceleyerek yeni oyunlar üretebilir. Giriş bölümünde Aristoteles'in Poetika'sına göre, destan şiirinin tanımı yapılmıştı. Buna göre, destan şiirinin; " olayları göz önünde görmeye ihtiyacı olmayan daha aydın" dinleyiciye yönelik olma özelliğinin üzerinde durulmuştu. Öyle görünüyor ki; destan türünün sahneye taşınması ile yakın tarihi "göz önüne sermek" mümkün olabilecektir. Kurtuluş Savaşı hakkında yazılan destanların oyunlaştırılması, güncelliğini hiç bir zaman yitirmeyecek bir konunun, tiyatro sanatımıza yeni olanaklar sağlayabilecektir.

.Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı yapıtı, bir oyun metni olabilir. Çünkü; savaş olgusunun içerdiği çatışma özelliğinin yanında, Kansu'nun bu savaşı, savaşa katılan insanların duygularını ön plana çıkararak ele alması, tiyatro sanatı için değerlendirilebilir olma özelliğini sağlamaktadır. Savaş halinde olmalarına rağmen, insanlar, benzer özlemleri taşımaktadırlar. Yaşadığı toprağı, karısını, çocuğunu özleyen insanlar, birbirleriyle savaşmaktadırlar. Bu destanda; toprağını, namusunu korumak için, ulus olma savaşımı veren Türk halkının karşısında, evinden kilometrelerce uzakta, bozkırın susuzluğuyla boğuşan Yunan Ordusu bulunmaktadır. Kansu; savaşa katılanların benzerliğini ortaya koymaktadır.

4.3. Öneriler

Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adlı destanının oyunlaştırılması araştırmasının sonucunda şu önerilerde bulunulabilir:

Kurtuluş Savaşı'nı konu alan tiyatro oyunlarının nicelik olarak azlığı düşünülürse, destan türünde yazılmış yapıtların bir daha incelenmesi, yazılacak yeni oyunlara da esin kaynağı olabilir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında; Ceyhun Atuf Kansu'nun "Sakarya Meydan Savaşı" adını taşıyan destanın dışında; Kurtuluş Savaşı'nı konu alan destan türündeki başka yapıtların da oyunlaştırılabilmesi düşünülebilir. Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan öteki yapıtlar şunlardır (Özerdim; 1976, 125):

Yusuf Ziya (Ortaç) - Faruk Nafiz (Çamlıbel)	: Ah... İzmir (tarihsiz)
Mehmet Akif (Ersoy)	: İstiklal Marşı (1921)
Halil Nihad (Boztepe)	: Ayine-i Devran (1924)
Filorinalı Nazım (Özgünay)	: Türk'ün Büyük Zaferi (1928)
Mehmet Emin (Yurdakul)	: Mustafa Kemal 1. Zafer (1928) (Düzyazı ile karışık)
Nihad Sami (Banarlı)	: Kızıl Çağlayan (1933)
Faruk Nafiz (Çamlıbel)	: Kahraman (1933)
Haluk Nihat Pepeyi	: Mütareke Destanı (1938)

- M(ehmet) Faruk Gürtunca : 30 Ağustos Zaferi (1942)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca :  Őehitler Destanı (1949)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca : İstiklal Savaşı -
Samsun'dan Ankara'ya
(1951)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca : İstiklal Savaşı - İnnler
(1951)
- Cahit Külebi : Atatürk Kurtuluş
Savaşında (1952)
- Hüseyin UlaŐ : İstiklal Destanı (1955)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca : Delice Böcek (1957)
- Cenab Ozankan : M. Kemal'in İstiklal
Destanı (1961)
- Nazım Hikmet (Ran) : Kurtuluş Savaşı Destanı
(1964)
(Sonraki Basım: Kuvayi
Milliye)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca : Yedi Memetler (1965)
- Őükran Kurdakul : İzmir'in İçinde Amerikan
Neferi (1966)
- Fazıl Hüsnü Dağlarca : 19 Mayıs Destanı (1969)
- Gülten Akın : Maraş'ın ve ÖkkeŐ'in
Destanı (1972)
- Fuat Edip Baksı : İzmir Destanı (1972)
- Süreyya Hami Őehidođlu : Ve Sakarya'da ldk
(1973)

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- AKI, NİYAZİ: **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış 1923 - 1967**, Ankara: 1968.
- AND, METİN: **50 Yılın Türk Tiyatrosu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: 1973.
- AND, METİN: **60 Yılın Türk Tiyatrosu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: 1983.
- ARİSTOTELES: **Poetika**, Çev: İsmail Tunalı, İstanbul: 1976.
- ATATÜRK: **Söylev**, Türkçeleştirerek Basıma Hazırlayan: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 1. ve 2.Cilt, İstanbul: 1981.
- ATATÜRK: **Söylev**, Türkçeleştirerek Basıma Hazırlayan: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 3.Cilt - Belgeler, İstanbul: 1981.
- AVCIOĞLU, DOĞAN: **Türkiye'nin Düzeni**, Ankara, 1959.
- BENGÜ, MEMET FUAT: **Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Tiyatrosu Tarihi**, İstanbul: 1970.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Halk Önderi Atatürk**, Ankara: 1972.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Atatürk ve Kurtuluş Savaşı**, İstanbul: 1979.

- KANSU, CEYHUN ATUF: **Atatürkçü Olmak**, Ankara:1966.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Tüm Şiirleri -1**, Ankara:1978.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Tüm Şiirleri -2**, Ankara:1978.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Köy Öğretmenine Mektuplar**, Ankara:1964.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Bir Çocuk Bahçesinde**, Ankara:1941.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Bağbozumu Sofrası**, Ankara: 1944.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Çocuklar Gemisi**, Ankara:1946.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Yanık Hava**, Ankara: 1951.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Haziran Defteri**, Ankara:1956.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Yurdumdan**, Ankara:1960.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Bağımsızlık Gülü**, Ankara: 1965.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Sakarya Meydan Savaşı**, Ankara: 1970.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü**, Ankara: 1970.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Sevgi Elması**, Ankara: 1972.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Bahm Kız Dalım Oğul**, Ankara: 1971.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Ya Bağımsızlık Ya Ölüm**, İstanbul:1964.
- KANSU, CEYHUN ATUF: **Tonguç'un Kitapları**, Ankara:1964.
- KOCATÜRK, V. MAHİR: **Türk Edebiyatı Antolojisi**, Ankara: 1961.
- LORD KINROSS: **Atatürk**, Çev:Necdet Sander, İstanbul: 1981.

- NUTKU, ÖZDEMİR: **Söylev (Belgesel Oyun)**, İstanbul:1985.
- NUTKU, ÖZDEMİR: **Dünya Tiyatrosu Tarihi -1**, İstanbul: 1985.
- NUTKU, ÖZDEMİR **Tiyatro Terimleri Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1966.
- SELEK, SABAHATTİN: **Anadolu İhtilali**, 1.Cilt, İstanbul:1973.
- SELEK, SABAHATTİN: **Anadolu İhtilali**, 2. Cilt, İstanbul: 1987.
- ŞENER, SEVDA: **Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi**, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Yayınları, Eskişehir: 1991.
- VELİDEDEOĞLU,
- HIFZI VELDET: **Devirden Devire**, Ankara: 1974.
- YÜCEL, HASAN - ALİ: **Edebiyat Tarihimizden**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1957.
- , **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Tiyatro Bibliyografyası**, Haz. Ahmet Borcaklı - Gülten Koçer, Başbakanlık Basımevi, Ankara: 1973.

MAKALELER

- BURDURLU, İ. ZEKİ: “Kronikler, Haziran Defteri”, **Yenilik Dergisi**, İstanbul: Eylül 1956.
- ÇAPAN, CEVAT: “İnanmış Bir İnsanın Destanı”, **Kuvayi Milliye Program Dergisi**, T.C. Kültür Bakanlığı Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Ankara Devlet Tiyatrosu, Ankara:1996.
- EYÜBOĞLU, SABAHATTİN:“Bağımsızlık Gülü”, **Forum Dergisi**,İstanbul: 16.3.1970,
- GİRİTLİ, İSMET: “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: 1992.
- GÜNDÜZ, ALİ: “Bağbozumu Sofrası”, **Ülkü Mecmuası**,İstanbul: Ağustos 1945.
- K., TARIK DURSUN: “Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü”, **Cumhuriyet Gazetesi**, İstanbul: 14.7.1970.
- KIRCAN, TALAT: “Sakarya Meydan Savaşı”, **Soyut Dergisi**, Sayı:28, Ankara: 1971.
- KÖKSAL, AHMET: “Halkı İçin Halkı Söyleyen Ozan”, **Yeditepe Mecmuası**, 119. Sayı, İstanbul: 1966.

- MUTLUAY, RAUF: “Kansu ile Bir Konuşma”, **Cumhuriyet Gazetesi**, İstanbul: 9.6.1970.
- ORBEY, ERGİN: “Kuvayi Milliye”, **Kuvayi Milliye Program Dergisi**, T.C. Kültür Bakanlığı Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Ankara Devlet Tiyatrosu, Ankara: 1996.
- ORTAYLI, İLBER: “Tiyatroda Tarihi Oyunlar Üzerinde Siyasal Bir Analiz Denemesi”, **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, Tiyatro Öğretimi ve Eğitimi Özel Sayısı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1976.
- ÖZBUDUN, ERGUN: “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: 1992.
- ÖZERDİM, SAMİ N.: “Kurtuluş Savaşı Yazını”, **Türk Dili Dergisi**, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Sayı 298, Ankara: 1976.
- ÖZKAYA, YÜCEL: “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: 1992.
- SELÇUK, İLHAN: Bir Kitap İçin Hazırlanan Gazete İlanında Yer Alan Yazı, **Cumhuriyet Gazetesi**, İstanbul: 15.3.1997.

SÜREYA, CEMAL: “Babam Ceyhun Boy Boyluyor Soy Soyluyor”,
Papirüs Dergisi, İstanbul: Temmuz 1967.

YAVUZ, HİLMİ: “Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü”, **Cumhuriyet**
Gazetesi, İstanbul: 2.4.1970.

KAYNAK KİŞİ

KANSU, IŞIK: Ceyhun Atuf Kansu ile değişik zamanlarda yapılan
söyleşileri aktaran kaynak kişi.